
UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 083364080

DEPOSIT
COLLECTION

י. ל. גורדון.

קפיצת הדרך

(מקֻצר)

הוצאת „מוריה“.

ירושלם, תרפ״ב
דפוס י. היילפרין. — החוכר, י. ה. קוסובסקי

א.

בשנת תר.. ואני אז כבן שמונה עשרה שנה, דבר היה לאבי בחשמונה, ויורני ויאמר לי:

– בני, הנה נא גדלת ובאת לימי בחרות. רואה אנכי כי תורתך לא תתקים בידך, ורב, כמו שנאמר לי עליך בילדותך, לא תהיה; את הגמרא הנחת מיד וספרים חיצונים נושרים [1]) מחיקך. אין טוב לך כי אם להתערב עם הבריות ולהתרגל בפרקמטיא [2]). הנה דבר לי בחשמונה; הבה אשלחך שמה, וכזאת וכזאת תעשה.

אבי היה סוחר בזרעוני פשתן ויבול האדמה. בימי החורף היה סובב בכפרים וקונה מאת האכרים עובדי־האדמה את מותר תבואת שדיהם אשר אתם לפקדון; ובעת יזורבו [3]) הנהרות ימציא את התבואה אשר צבר ברפסודות אל הסוחרים אשר בערים אחרות. וזה הדבר אשר שם אבי עלי בשלחו אותי: להביא דוגמאות [4]) מזרעוני פשתן וזרעוני קנבוס אל מכריו הסוחרים בחשמונה, להראותם לאיש כמשלח ידו ולאמר לו: ראה, מה אתה בורר לך.

לא ידעתי מי מלל לאבי בילדותי כי עתיד אני להיות מורה־הוראה [5]) בישראל, אבל אזכור כי מנעורי באמת גדלוני לרב, ומקדמת ילדותי קפו לי בתורא [6]). שנים רבות למדתי תורה מפי ר' זבולון ראש־הברזל, הנקרא כן על שם חריפותו. וגם אחרי שנקרא ר' זבולון לשבת על כסא הרבנות בריבנה עוד הייתי בא לפרקים אליו וויצק

[1]) נופלים. [2]) במסחר. [3]) ימסו. [4]) מוסטערן. [5]) רב ודיין. [6]) הלעיטוני (תורה) כיזור.

מים על ידיו [1]. אודה עלי פשעי, כי בימים האחרונים אמנם היתה אתי רוח אחרת; עקרתי רגלי מבית הרב ומבית־מדרשי והנחתי את הגמרא בקרן־זוית [2] ואתנה לבי לקרוא בספרי המחברים החדשים וגם ללמוד לשונות העמים. הוא הדבר אשר ראה בי אבי ויוכיחני עליו ויאמר: כל הפורק מעליו עול תורה נותנין עליו עול סחורה.

אנכי לא התעצבתי אל לבי על התוכחה הזאת ועל העֹנש אשר הטיל עלי אבי, ולהפך, שמחתי על הגאולה ועל התמורה הזאת. כי זה כמה כלתה נפשי לצאת מקרני־הזוית אשר בם בליתי מרבית ימי נעורי ולהביט אדם עם יושבי חלד. ידעתי כי חשמונה יושבת לחוף ימים והיא עיר רוכלת העמים; ובאמור אלי אבי: הבה אשלחך לחשמונה, אמרתי לו: הנני, שלחני!

בשבועים ימים לפני הזמן המיועד לנסיעתי החלו לעשות הֲכָנות לדרכי. בעלי־מלאכות שונות באו אל ביתנו להלבישני ולהנעילני, וגם זאת נתנה שמחה בלבי. החַיָט הביא לי חליפות בגדים המים והסנדלר זוג מנעלים חדשים עם קורדיקין [3]. כי הימים היו ימי סוף החורף, תחילת ניסן, והרוחות היו מצויות והגשמים קרובים לבא. ביחוד שמחתי על הקירדיקין, כי המה היו הקורדיקין הראשונים אשר תפרו לי בימי חיי. כי כל זמן שהייתי מתעתד להיות רב היו דברים כאלה נחשבים לי למותרות וכהבלי העולם־הזה, ואילם בצאתי להיות סוחר היה מן ההכרח להזהר במלבוש נאה ונקי.

ביום השבת אחר חצות אמר אבי אלי: „קרא „ברכי נפשי״ וקום לך לרחוב העגלונים וראה אם אין בעל־עגלה נוסע לחשמונה״.

מעודי לא קראתי „ברכי נפשי״ בהתלהבות ובכַוָנה עצומה כמו ביום השבת ההוא. נפשי הנוטה לְהתפעלות מבריאתי דרכה עז ביתר שאת בימי שמחת־גילי אלה. בקראי את המזמור הנפלא ההוא, אשר בו יתאר המשורר הָאֱלֹהִי בלשון אש אוכלת ובשיח שרפי־קדש את מעשי האלהים בעולמו ונפלאותיו הנראות על ארץ רבה וימים רחוקים, ואשר שלומי אמוני עמנו. העושים כל מעשיהם במצות

[1]) משמשו בתורה. [2]) בפנה. [3]) נעלים שמשימין בימות הגשמים ע״ג הסנדלים (גאַלאָשען).

אנשים מלומדה, יקראוהו בריר־חלמות בין השֵׁנה של צהרים ובין היְרָקות הערוכים להם לסעודה השלישית,—בקראי את המזמור הנערץ והנשגב ההוא קודם יציאתי לדרך לִכְרַכֵּי־הים[1] התלהט כח דמיוני בקרבי והרקיע עמי לשחקים ואראה מראות אלהים בחזון לבי. נדמה לי כי שומע אני קול משק „המעינים בנחלים בין הרים יהלכון“, זמרת „הצפרים אשר יקננו בעצי ה׳, ארזי לבנון אשר נטע“, קול „הכפירים השואגים לטרף לבקש מאל אכלם“; נדמה לי כי רואה אני „הרים הגבוהים ליעלים, סלעים מחסה לשפנים“, „זה הים הגדול ורחב הידים, שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדולות“, „שם אניות יהלכון ולויתן ישחק בו“; נדמה לי בהתפעלות נפשי כאלו רואה אני הקדוש־ברוך־הוא, כִּבְיָכוֹל[2], יושב על שפת־הים ומשחק בלְוָיָה ולויתן עושה קְנִיגְיָא[3] עם שור־הַבָר. לא ידעתי נפשי בעת ההיא מרוב התפעלות ועליצות. ברוח גאה וגאון לבשתי את בגדי החדשים ואנעל את מנעלי החדשים עם הקירדיקין המגוהצים ואצא בקומה זקופה ללכת לרחוב העגלונים.

באתי אל החצר אשר בעלי־העגלות שם, ואבא אל אחת הארוות וארא נער עומד ונותן מספוא לסוסיו ואשאלהו: היש עגלון נוסע לחשמונה?

— ומה? — השיב הנער לי אף הוא בשאלה במקום תשובה. האם יש לך איש יוצא לדרך?

— אני בעצמי עָתיד לנסוע לחשמונה — עניתיו — היש עגלת הולכת שמה?

— אנחנו בעצמנו נוסעים לחשמונה! — ענני גם הוא בקול כמוני.

— ומתי אתם יוצאים?

— עוד היום, תיכף אחר הבדלה.

— כי עתה הניחו לי מקום פנוי בעגלתכם.

— עגלתנו גדולה כְּחֲבַת־ידים, ו„מִנְיַן“ נערים כמוך יֵשבו בה

---

[1]) למדינת הים. [2]) כאלו אפשר לומר כך. [3]) ציד.

ולא יָדַע כי באו אל קרבה – אמר העגלון הנער בקצת גאוה – שׁובה אל ביתך והכון לך לדרך לבלי תעבור המועד, פן תעצור אותָנו.

האמנתי לדבריו ואשוב לביתי ברגלים ממהרות, כי כבר עמדה החמה בראשי האילנות. בחפזי לא שמתי אל לבי כי דש אני בעקבי כמה עברות: פוסע פסיעה גסה ומהלך על גבי עשבים. אהה, עוד כמה דברים עשיתי בלילה ההוא שלא כהוגן, והכל בעֶטְיוֹ[1] של העגלון. אחרתי לבא לתפלת־ערבית אחרי קריאת המזמור „על נהרות בבל"; לא עמדתי אחרי התפלה לקדש הלבנה; לא נתתי לאבי אחרי הבדילו על הכוס לזמר הזמירות ולכלות כל ק"ך הצירופין של אליהו, ואאיץ בו להכין הכל ליציאתי לדרך, כי אמרתי העגלוי קרוב לבא.

– שוטה! – אמר לי אבי בראותו אותי דוחק את השעה (בשם של חבה זה היה אבי קורא לי בשעת רחמים ועת רצון) – הבדברי בעל־העגלה תאמין? אם אמר לך כי תיכף אחרי הבדלה יבא, נפשו בחייו תברך אם יבא בחצי הלילה. הִשָּׁמֵר והשקט.

אבל אנכי לא נחתי ולא שקטתי. אבי הביא מן הממגורה מן הבר ומן הזרעונים למיניהם ויקח מהם מלא־קמצו מכל מין וַיָּצַר בחריטים; אמי קִפּלה[2] את בגדי ותשימם במלתחה, ואני הייתי מהלך בבית הנה והנה כאיש אשר יהלך על הגחלים. לכל קול שוט וקול רעש אופן נגשתי אל החלון לראות אם לא העגלון הנהו בא, והוא טרם יבא. הגיע חצות־הלילה, עלינו על משכבנו לישון, קמנו בבקר והעגלון לא בא.

אבי הלך לבית־הכנסת להתפלל ואני התפללתי בביתי, מדאגה מדבר פן יבא העגלון ולא ימצאני. אבי שב וימצאני סר וזעף. ישבנו לאכל פת־שחרית וירא אבי אותי אוכל שלא לתֵיאָבוֹן.

– למה לא תאכל ולמה ירע לבך? – שאלני אבי.

– שבע־רגז אני והופרה האביונה[3] – עניתיו בהתגלות לבי.

[1] באשמתו. [2] סדרה. [3] התיאבון לאכילה.

– שוטה שבעולם! – שב ואמר לי אבי – למה תרגז? בא יבא העגלון אף אם יתמהמה. יותר ממה שהאורח רוצה לנסוע בעל־העגלה רוצה להסיע.

כשעה אחת אחרי פת־שחרית, כראות אבי כי העגלון עוד לא יבא, פנה אלי וישאל:

– האמרת להעגלון איפה אנחנו דרים?

– הוא לא שאלני ואני לא הגדתי לו – היתה תשובתי.

– ואם כן איכה ידע איפה ימצאך? – אמר אבי בצחוק – איככה זה לא עלה על לבך להגיד לו מקום מגורך? סוחר טוב תהיה אם ככה אתה זריז וזהיר במעשיך! – הלעיב [1] בי אבי.

– וגתי [2] – פנה ואמר אבי אל אמי – אין טוב בלתי אם תלכי את עמו אל בעל־העגלה ודברת עמו וגם תפסקי דמים [3].

ב.

כחצות היום, כבלות אמי את מלאכתה בביתה ותצו לשפחתה לבשל ארוחת־הצהרים ולהכין גם לי צידה לדרך, קמנו והלכנו שנינו, אני ואמי, לרחוב העגלונים. באנו אל הצר־המרכבות, אל הארוה אשר באתי בה אתמול, וארא והנה העגלות עומדות על מעמדן והסוסים על אבוסיהם כביום אתמול ואיש זקן עומד ומפַיֵר [4] הסוסים והעגלות ושני נעריו אתו, ונשמע את קולו מדבר:

– המַרְדַעַת [5] שעל השָֽׁרוּק צריכה תיקון מצר פְּגים; על מכסה העגלה צריך להטיל טְלָאי [6]; את הפַּצִּיחַ [7] תביא אל הנַפָּח לעשות לו סנדל חדש על רגלו השמאלית ולקבוע מסמרות בסנדל שעל ידו הימנית. השמעתם, יוזפא וברקוס, את אשר אני מצוה אתכם?

– שמענו, שמענו, בעל־הבית! – ענו שני הנערים המשרתים לפניו.

שמעתי גם אני בפעם הראשונה בימי חיי את שפת בעלי־

---

[1]) לעג. [2]) אשתי. [3]) תקבעי את המחיר. [4]) בודק. [5]) כלי עור שעל הסוס. [6]) מטלית על מקום הקרע. [7]) הברוד.

העגלות יאדע כי שפה מיוחדת להם, ובה שמות מיוחדים לכל מכשירי העגלות ושמות לכל הסוסים על פי צבעיהם, וכי בלשון ההיא רגלי הסוסים ממול פניהם נקראות ידים.

ברגע הזה באנו אל האָרוה ואמי אמרה בקול: צַפְּרָא טָבָא![1] ויפן האיש הזקן, אשר הנערים קראוהו „בעל־הבית", אליה וירא והנה אשה הֲגוּנָה[2] לבושה מחלצות לפניו, ויַסְבֵּר אליה פנים[3] ויאמר:

– צפרא טבא, בעלת־הבית, צפרא טבא! מה תאמר נפשך העדינה? האם בדרך את אומרת לצאת?

– לא אני, כי אם בני זה העלם נוסע לחשמונה.

בעל־העגלה הביט אלי וימד אותי בסקירת[4] עינו מכף רגל עד ראש, כאלו חפץ הוא לדעת את משקלי וכמה יקח בעד כל ככר וככר משא אשר בי, ויאמר:

– בחור חמד כֻלו, בחור וטוב! כל מַן דִין הָבוּ לָן![5]

– מי ומי ההולכים לחשמונה? – שאלה אמי.

– שתי עגלות־צב תצאנה ואני בעצמי הולך עמן–ענה העגלון.

– אולי העגלות טעונות משא? – שבה ושאלה אמי.

– הס להזכיר! – ענה העגלון.

– או אולי רבו הנוסעים עד אפס מקום?

– ה' עמך, גברתי! למה תדברי כדברים האלה? האם מררי בעל־העגלה איננו יודע דין צער בעלי־חיים? יודע צדיק נפש בהמתו! העגלה האחת אמנם טעונה משא, אבל העגלה האחרת שבורה מאת „פריצה" אחת לה ולשפחתה ההולכת אתה, ושם מקום אתי לנוסע אחד מבני־עֲלִיָּה.

– ואולי תתעכבו במקומות אשר אתם עוברים ותִשְׁהוּ[6] ימים רבים בדרך.

– הס־ושלום! בקפיצת־הדרך נלך, כמראה הבזק[7].

– ומתי תצא לדרך?

– בעוד שתים שלש שעות הכל יהיה מוכן ונסעה ונלכה.

---

[1]) בוקר טוב. [2]) חשובה. [3]) פנה אליה בסבר פנים יפות. [4]) במבט.
[5]) כל שכמותו תנו לנו. [6]) תתמהמהו. [7]) הברק.

מדי דַברם נתתי עיני בנערים העומדים אתנו ואכיר את הנער אשר דבר עמי אתמול ואתעבר בו ואמר:

– הלא אמרת כי עוד אמש תצאו לדרככם, ולמה רמיתני?

הנער לא ענני דבר כי אם נתן עינו בבעליו והוא ענני תחתיו:

– אמת הדבר, אָמֹר אמרנו בתחלה לצאת אמש אח־יי הבדלה, אבל בבואי לבַקר את העגלה מצאתי אחד מחשוקי האופנים רופף ואשלח אל החרש המסגר לחזקהו ויוחַר עד עתה.

– ומה מחיר הנסיעה לחשמונה? – שאלה אמי.

– בעלת־הבית–ענה העגלון בחלק־שפתים ובפה הנף–מודעת זאת כי מחיר הדרך בעד כל נוסע מכאן לחשמונה בכל ימות השנה הוא שקל כסף; ואולם עתה כשהימים ימי ערב יום־טוב והדרכים התקלקלו לא תחטאי לאלהים אם תתני כסף משנה, שני שקלים.

– לו יהי כדבריך – ענתה אמי – לא אעמוד על המקח, רק בתנאי שיהיה בני יושב בתוך היריעה תחת הכפה ולא במקום הגלוי, פן יהיה גשם ובני רך וענוג ולא נסה ללכת בדרך.

העגלון שב והביט אלי בעינים מפיקות ערמה ויען ויאמר:

– יהי לבך בטוח, גברתי, כי בנך יהי יושב בסתר עליון; בצל שדי יתלונן אצלי. הואילי נא לתת קָלְבּוֹן [1].

– וכמה? – שאלה אמי.

– תני נא שקל כסף שלם – ענה העגלון רכות – הן לך, בעלת־הבית, אחת היא, כסף משנה לא תשלמי, ולי השעה דחוקה לקחת מספוא ושבלי־שועל לסוסים צידה לדרך, ולהניח גם לבני־ביתי.

אמי נתנה לו שקל כסף ותשב ותשאל: ומתי תעמוד עגלתך על פתח ביתנו?

– ואיה מקום כבודך? – שאל העגלון אף הוא.

– במבוא המפולָש [2] היוצא לרחוב הגשר, בבית הקיצון.

– הלא כבר מלאתי אמורה – ענה העגלון בשומו את השקל

---

[1]) דמי קדימה. [2]) הפתוח משני צדדים.

בכיסו – כי בעוד שלש או ארבע שעות נצא, בכלות הנפח והפַּקָאי¹) את מלאכתם.

קול העגלון נשמע לי עתה כאלו איננו רך ונוח לאוזן כאשר בתחלה, גם לא נכחד ממני כי כבר הוסיף שעה אחת על הזמן המוגבל, ואמר אליו בפנים נזעמים:

– ראה לבלי תשלה אותי גם הפעם, כאשר עשה לי נערך אנוש, באמרו לבא ואני חכיתי לו ותדד שנתי מעיני.

העגלון הביט אלי בפנים שוחקות ויאמר:

– בן יקיר, אתמול דבר עמך יוזפא המַצְלִיף²) והיום דובר אליך מרדי בעל־העגלה בעצמו. אם נגזלה שנתך בלילה שעבר הנה בדרך תוכל לישון כנפשך שָׂבְעֶךָ. תחתיך יוצע בעגלה חבילי שחת ושכבת וערבה שנתך כאחד הפרתמים.

ג.

כאחד הפרתמים, בפנים מאירות ובגרון נטוי, יצאתי מרחוב העגלונים ונלך ונָשָׁב אל ביתנו. אמי החישה את מעשיה לצַיֵּד אותי לדרך. בחבילה מיוחדת הניחה בר־צָנָן צלוי ושני קורקְבָנות צלוים. גם מעשה־אופה ומיני־מתיקה שָׂמָה בצרור ותחשב דרכי לשני ימים עד בואנו להשמונה, למען אשר לא אלך לנוע על שלחנות בתי־המלון לאכל מן הפִּגּולים אשר שם, הם המאכלים הנפסלים בלינה. אבי רשם על הריטי־הדוגמאות מחיר כל כור הזֵרעונים למיניהם וישם את החריטים במַרצוף, הוא שק קטן של עור עשוי לדבר. ויורני ויאמר לי לסור להשמונה לבית דודי ר׳ אברהם והוא יעזרני בדבר.

דודי זה, דוד אמי ר׳ אברהם, היה סַרְסור³) בין הסוחרים בהשמונה, אשר גם עסקי אבי היו נחתכים על פיו. אליו צִוַּנִי אבי לסור בבואי להשמונה והוא יעזר לי ויהי לי לפה אל הסוחרים.

---

¹) אומן תופר שקים ומתקן מרדעות. ²) המנהיג המכה בשוט. ³) איש הבינים בין המוכרים והקונים.

ככה עברו שלש שעות והעגלה לא באה; עברו עוד שלש שעות אחרות ועקבות העגלה לא נודעו. אז קצרה גם נפש אמי וכלו עיניה מיחל, ותפצר באבי ללכת הוא אל בית העגלון לדפוק אותו ולהאיץ בו.

— שוטה! — אמר לה אבי (גם לאמי היה קורא בשם חבה זה בשעת רחמים ועת רצון) — אנה אלך ואל מי אדבר ואעידה וישמעו? הטרם תדעי את דרך בעלי־עגלות, כדרך שאר בעלי־המלאכה, כי בכבדות יתנהלו ומעבירים המועד אשר יעדו? אלמלא מִהַרְתְּ לשקול על ידו את הקלבון כי אז עוד היה מתָרא שֶׁמָא נלך לבקש עגלון אחר; עכשיו אנחנו משֻׁעְבָּדים לו, ולא הוא לנו, ואין טוב לנו בלתי אם לשבת תחתנו דומם ולהוחיל.

יחלנו כל היום והעגלה לא באה. כל בני־ביתי עלו על משכבותם לישון ואני לא פשטתי את בגדי ולבוש־בגדים התנפלתי על ערשי ושנתי נִהְיָתָה[1]) עלי. ככה עבר כל הלילה אור ליום ב׳ ואנחנו קמנו בבקר מצפים על יד דרך רחוב העגלונים והעגלה לא באה. רק כחצות היום, כאשר התעודד אבי ללכת בעצמו לבקש את העגלון ולראות את אשר קרהו, נשמע קול שעטת פרסות סוסים, ועגלת־צב רתומה לשלשה סוסים בעלי־גְוָנִין[2]) שונים, סֻמָּקָן[3]) ירקן וברקן, ונער קטן נוהג בם, באה ותעמוד על פתח ביתנו.

כאשר ירבה ויפרוץ רכב־הברזל בארץ כן ימעטו ויצערו בעלי־העגלות ורכוביהם, עוד מעט והיו כלא היו ולא יהיה להם עוד זכרון עם שיהיו לאחרונה, ובנים יוָלדו לא ידעו מה דמות יערכו להעגלות ההן ומה שֶׁמֶץ דבר נמצא בהן. מן הראוי היה לשום אחת העגלות ההן בגנְזַכֵּי[4]) שְׁכִיות־החמדה למשמרת לדור אחרון, כאחד מכלי־הענוים שבם נדון ישראל ברסוק[5]) אברים בימי נדודיו וטלטוליו, ולפי שאין לנו שערי־גנוזים כאלה לקדמוניות ישראל לא נשאר לנו בלתי אם לכתוב על הספר בדיו תבנית העגלות ההן ומראיהן לזכרון לדור אחרון.

---

[1]) נדדה. [2]) צבעים. [3]) אדום. [4]) בגנזי. [5]) שבירה ונפוץ.

העגלות היו משני מינים: מקורית על פני כֻלן ומקורות עד החֵצי. מראה העגלה המקורה כאהל רועה גדול או כאחד מאהלי קדר אשר בם יגורו איש וביתו. חשוקי־עץ גדולים כִעקוּלֵי בית־הבד[1] נטוים עליה לרָחבה מקצה העגלה ועד קָצֶהָ ומכסה־בד אֹמֶן כעין פיח־הכבשן, או מכסה מחצלת של קנים מעשה אורג, פרוש עליהם מלמעלה, קשור ומהודק היטב אל החשוקים ואל המוטות, וסרח־העודף מן המכסה סרוח על אחורי העגלה, אשר שם כעין זיז[2] יוצא ועליו כד־העטרן, הוא זפת מזוקק, למשוח בו את ידות האופנים. המסעד אשר דרך בו יעלו, וידות־האופנים מזה ומזה אחוזים אל חיק הרכב בשַלְשְלָאות[3] של ברזל. חיק העגלה עמוק ושם ישימו את הכבודה וכל משא ועליהם ישטחו שכבת חציר ושַחַת והיה למושב ולמשכב להנוסעים. ופתח העגלה בצדה צר ופרגוד חפות[4] עליו, והנוסעים בעלותם כפופים דרך הפתח הצר הזה נראים כעכברים הנכנסים אל חוריהם. האויר בתוך העגלה מלא יסוד־החנקי וישם מחנק לנפש, כי סגורה ומסוגרת היא על כל עבריה מסביב ואין דרך לרוח הצח לבא בתוכה; וריח העגלה כריח שדה אשר חנתה עליה מחנה ויתד לא היתה להם על אֲזֵנֵיהם, כי מעולם לא נגעה בחיק העגלה בורית־מכבסים ולא בא עליו נטף מים לרחצו ולנקותו, וכל הריחות אשר קלט, ריח הסוסים וריח עשבות הרקבון וריח הנוסעים השונים,–בולעם ואינו פולטם[5].

העגלות המקורות עד הֶחָצִין קטנות הן במדתן, והאויר והריח בהן טובים מעט מן העגלות הקטורות[6], אבל לעֻמת זה במקום המגולה היושבים צפוים אל הגשמים ואל הרוחות המנשבות. בעגלות כאלה המושב בִפְנִים, תחת האהל, הוא מושב הראש, המָקוֹם הנכבד כמו כותל המזרחי בבית־הכנסת ובמקוֹם המגולה הם המושבות הפחותים[7] המשתלמים בזול, כנגד המקומות בבית־הכנסת אחורי הבימה ואצל הכיור.

---

[1]) כלים עשוים מוטות מעוקלים שעוצרים בהם את הזיתים. [2]) קורה בולטת. [3]) בכבלים. [4]) מעין וילון. [5]) מוציאם. [6]) הקשוורות, המכוסות. [7]) הגרועים.

העגלה אשר עמדה על פתח ביתנו היתה ממין השני—חצִיָה מקוּרָה.

הנער המצליף, הוא הדופק את הסוסים בשוט אשר בידו, נשאר על מושבו על העגלה לאחוז את הסוסים, ובעל־העגלה בעצמו בא בחפזה הביתה ויפן כה וכה ויאמר:

— אַיֶּכָּה, בחור מורם מעם!? מַהֲרָה חֲפָצֶיךָ וקומה, נסעה ונלכה, כי אין לנו הדרך.

—אם אֵין לך הדרך—גער בו אבי—מדוע אֵחַרְתָּ עד בוש? ואתה אמרת כי עוד אתמול בוא תבא ולא תאחר!

— הַנַּפָּח והַסַּקָּאי עִכְּבוּנִי [1]—חוח יִירָשֵׁם! — כי לא גמרו את מלאכתם עד היום — התנצל העגלון — ואמנם אָמר אמרתי לרעיתך הכבודה כי אבוא כתום בעלי־המלאכה ההם את מלאכתם. מַהֵרה, בחור מורם מעם—הצהיל העגלון פניו אלי—לבש את בגדיך וצא שב על העגלה.

— „לבש את בגדיך!"—חזרתי אני על דבריו ברגז קול — אני מאתמול לא פשטתי את בגדי, וכל הלילה שֵׁנה בעיני לא ראיתי כי בכל רגע ורגע הייתי מחכה לך שתבא.

— השָׁמר והשקט — ענני העגלון בפנים מסבירות — אַפִּרְיוֹן [2] עשיתי לך בעגלה כמלך שלמה, ושכבת וערבה שנתך והרצית את הלילות אשר שנתך נהיתה עליך.

לדברים האלה באה הביתה אמי, אשר יצאה לראות בעגלה, ותאמר:

— ר' בעל־עגלה! הלא אמרת כי רק ארבע נפשות תהיינה בעגלה ובני ישב על מושב הקיר. ועתה מושב הקיר מלא ובעגלה יושבות שלש נשים וביד האחת תינוק, וגם איש לובש בגד עֲדִים יושב שם...

— בעלת־הבית!—אמר העגלון בקחתו את המלתחה והמַּרצוּף תחת אצילי ידיו — הרגעי ודמי! לבנך יהיה מקום פנוי בראש תחת

[1]) עצרוני. [2]) מעין חופה.

הכפה, כאשר הבטחתיך, גם מספר הנפשות אינן מרובות מאשר אמרתי. תינוק יונק משדי אמו במה נחשב הוא? והאיש הלובש בגד עדים מלמד הוא, המלמד לילדי, ואני מוליכהו ליום־טוב לעירו למתקה הנם אין כסף. הגם מלמד נפש הוא?

אף כי רוחנו היתה נכאה ולא עת שחוק היה לנו, בכל־זאת שחקנו על נמוקי[1] העגלון הערום היודע להתנצל[2] באמתלאות[3] שונות? ואבי אמר לאמי:

– הניחי לו; מי יתן ולא ירבו הנוסעים עוד על אלה ולא יציצו מעיר כעשב הארץ!

בין כה לבשתי את מעילי ואשים רגלי בקורדיקין ואפרד מעל הורי, ואמי נשקה לי בעינים מלאות דמעה ותוסף ותאמר אל העגלון:

– למען השם, ר' בעל־העגלה, לאט לי לנער. שימה עינך עליו, כי יחיד הוא לי, רך וענג, וזאת הפעם הראשונה אשר הוא יוצא לדרך.

העגלון תקע ראשו ורבו אל תוך העגלה ויקרא אל היושבים שם:

– התנגשו נא, רבותי, מעט ופנו מקום לעלם הזה...

– איפה תושיבהו פה? – נשמע קול אשה מתוך העגלה, העל ברכי אושיבהו?

– למה יחרה לך, שפרה!? –נשמע קול העגלון עונה מהתלות. האם לא נסית לשעשע ילדים על ברכיך? הלא מילדת את וכמה בנים ילדו על ברכיך!

ויעלני אל העגלה ויושיבני אל מושב הקיר תחת היריעה ואת המלתחה והמרצוף שם מרגלותי בקרקע העגלה, והוא קפץ וישב על ירך העגלה, על המוט, ורגליו תלויות החוצה ויקרא לנערו:

– ברקוס, נהג ולך!

הסוסים נתרו ממקומם ומרחוק עוד נשמע קול אמי מעל מפתן הבית:

– צאתכם לשלום, ר' בעל־העגלה, לאט לי לנער!

---

[1]) טענות. [2]) להצטדק. [3]) סבות.

ד.

בעגלה אל מושב הקיר ישבו שתי נשים. האחת צעירה לימים כבת עשרים וחמש, טובת־תואר אבל חֲוַרַת־פנים כאיש אשר זה מקרוב עמד מחליו. היא היתה אשה פולנית ושמה וַלֶרְיַא, בת אחד האצילים הקטנים, בעל־אחוזה בסביבות חשמונה ונשואה לאחד הפקידים בערכָאות [1] בלבנה. לפני שני חדשים המליטה בן, ויהי כי מלאו ימיה ללדת ותשלח אמה אליה מחשמונה את שפרה המילדת העברית, היא שפרה אשר על ברכיה יֻלדו כל בני אשת האציל אֵם וַלֶרְיַא, ומדעתה כי שפרה מילדת טובה וחכמה היא שלחה אותה מחשמונה ללבנה לעזור לבתה המַבְכִּירָה; ועתה בקום ולריא ממטתה ושבה לאיתנה הואילה לעלות לבית אביה לימי חג פסחם, אשר חלו בשנה ההיא בזמן אחד עם חגנו, לראות את שלום הוריה ולהראות להם את בנה הנולד לה ולהביאהו שם בברית אמונתם; ואישה אמר לבא גם הוא אחריה כעשרת ימים אחרי כן כאשר תִפָּסקנה [2] הישיבות בבתי־הערכאות. ושפרה המילדת אשר ישבה עמה בלבנה כל הימים ההם, הולכת עמה לשלחה ולשׁוּב גם היא אל ביתה לחשמונה לחג המצות. היא האשה השניה היושבת אתנו בעגלה, והיא כבת חמשים, ואף כי ימי־עדנתה כבר חלפו בכל זאת מראה נאוה כימי נעוריה והכמתה תאיר פניה ותעיד עליה כי אשת־חיל היא. השלישית היתה שפחת ולריא, ההולכת עמה לשרת אותה ואת בנה בדרך, שפחת־מְלוג [3] אשר הביאה וַלֶרְיַא לבית אישה מבנות האכרים אשר לאביה—כי בימים ההם האכרים טרם נשתחררו [4] והיו מקנת כסף אדוניהם. השפחה היתה אשה כבת שלשים ומעלה, רעת־המראה מאד, חוטמה בלום, שפתיה עבות ושערה דומה לאניצי־פשתן. האיש אשר ישב אתנו כבן ארבעים, גבר אין אֱיָל, דל־בשר ואֲחוּז־שִׁעול, גוֹנֵחַ [5] ומוציא לֵחה תמיד; הוא המלמד אשר עליו אמר בעל־העגלה כי אינני בכלל נפש, וגם הוא הולך לשוּב לחג

---

[1] בבתי־דינין. [2] תתחדלנה. [3] נכסי האשה שהבעל אוכל פירותיהם.
[4] יצאו להירות. [5] מתאנח.

הפסח לעירו למתקה, כי שם ביתו–זו אשתו. אלה הם הנוסעים אשר מצאתי בעגלה בבואי גם אני אליהם. השפחה ישבה לנכח גבירתה אצל המלמד במקום המגולה, ולי פֻּנו מקום לשבת תחת הכִּפה על יד המילדת.

אני בשמעי את דברי המילדת אל העגלון, כי צר לה המקום לשבת שלָשתנו יחד, צמצמתי את עצמי [1] כפי יכלתי במקצוע העגלה ונדחקתי אל הקיר לבלי אהיה דוחק את רגלה. בראותה בי מדת צניעות זאת הסבירה לי פנים ותאמר:

– ארורים הם בעלי־העגלות. כי כלם כוזבים! אני שכרתי לנו את העגלה ונתתי שכרה בתנאי שרק אנחנו נשב במושב הפנימי, ורשות נתתי לו, על פי הפצרתו, לקחת רק עוד אחד או שנים אשר ישבו במושב החיצון; ועתה הוא מושיב אותנו צפופים [2] כדגים מלוחים בחבית. ואולם לא בך האשם, עלם נֶבָר; הן אתה ברשות באת וגם אתה קנית מקומך במיטב כספך.

– גם לי אמר–עניתיה–כי רק ארבעה נוסעים יהיו בעגלה. וגם אני התניתי עמו תנאי קודם למעשה כי אהיה יושב תחת התקרה דַוְקָא.

– על כן אל נא תצמצם עצמך יותר מִדַי–הוסיפה האשה לדבר על לבי – כי סוף־סוף הלא טוב הושיבו אצלי אותך מהושיבו אצלי איזה איש לבוש סמרטוטין [3].

לדברים האלה הסיעה שפרה אליה את הכר אשר היא יושבת עליו ותפנה לי מקום, ותפן אל שכנתה ותאמר אליה בדברי חן:

– התכנסי גם את, ולריא, כמעט קט ויהי מקום לשלָשתֵנו.

בעל־העגלה אשר ישב עד כה כחרש לא ישמע, כשמעו את דברי שפרה האחרונים וכראותו כי הנשים התנגשו יחד לפנות לי מקום, פתח שפתיו ויאמר:

– הטיבותן לעשות.

– אבל, ר' מררי – עניתי אף אני חלקי – הנה נא אמרת כי

---

[1] מעמתי את עצמי, התכנסתי. [2] דחוקים. [3] סחבות.

אפריון עשית לי כמלך שלמה, כי על מושב מנוחות תושיבני ובנאות דשא תרביצני, ועתה הנני יושב אל עקרבים; על גבי חורשים חשוקי התקרה ותחתי חדודי־חרש אשר לא ידעתי שַׁחְרָם, הדוקרים כצנינים את בשרי. הגד נא במה רפדת יצועי ואם בכל הדרך אשר נלך בה יהי לי כזאת?

– בן יקיר האמון על תולע! – ענני הוא בלזות־שפתים – שים נא ידך תחת ירכך ותראה כי לא אל עקרבים, לא על חדודי־חרש אתה יושב. מושבך ממתקים וכֻלו מחמדים. תחתיך יוצעו חלות דבש, ככרות־נופת אשר סוחר אחד מביא מלבנה לחשמונה. אם לא ימתקו לך רגבים אלה, הנה בבוא העגלה ההולכת אחרינו אוציאם מזה ואניחם שמה ורָוַח לך. אל תרגז, הנה אנחנו באים לרִכָּה, שם מונחים לי חבילי־שחת, ואשימם בעגלה ויהי לך מצע להשתרע, ולכל בשרך מרפא.

בין כה יצאו הסוסים מן המבוא ויגיעו עד קצה רחוב הגשר. שם עמדו, ומפנת הרחוב נראה הולך וקרב אלינו איש כבן ארבעים וחמש, לא ארוך ולא גוץ [*], פניו הומים, ששזפתהו השמש, והוא לבוש בגדים כבגדי הערביאים וצניף על ראשו; ולו אין כל, זולתי תיק הטלית־ותפלין בידו ושק של עור קטן מתחת לזרועו. בגשתו קפץ בעל־העגלה וירד ממקומו ויאמר אל המלמד:

– ר' בנימין, קרב אליך ותן מקום לאורח הזה...

– מה? – הרעימה עליו המילדת בקול גאונה – העיד פנים חדשות הבאת לנו?

– הסי, הסי „פריצה", ועל תזעקי – ענה בעלי־העגלה – האיש הזה ממקום קדוש יהלך, מירושלים עיר הקדושה הוא בא ועפר ארץ־ישראל הוא מביא למכור, ורק עד „מקהלות" הוא הולך.

לתמהון לבבי ראיתי כי הדברים האלה פעלו באמת על המילדת ותחדל מדַבֵּר. והירושלמי עלה על העגלה וישב לצד המלמד, ומררי ירד מעל העגלה וילך ברגליו.

---

[*]) קצר.

בצעדים מדודות הלכו הסוסים כחצי שעה והנער הנוהג בם לא דִפֵּק עד בואם ריסה, היא פרבַר העיר לבנה רחוק ממנה כאלפים אמה במדה. שם עמד בית־אַכְסַנְיָא [1], ובבית חנות אשר בא ימכרו מספוא ושבלת־שועל, עִטְרָן [2] ושמן־פַּקועות [3], חבלים ומוטות ומוסרות, אוכָּפים ומַרְדְעות [4], אַפְסָרים ופְרוּמְבְּיות [5], זוגים [6] וטרַסְקָלים [7] וכל מכשירי הקרונות [8] וצרכי בעלי־העגלות. על פתח החנות הזאת עמדה העגלה, ופתאום ראינו והנה יד שלוחה ותשלך אל תוך העגלה חבילה גדולה של שחת ושק מלא שבלת־שועל, גם שמענו ידים מְמַשְׁמְשות [9] מאחורי העגלה וממלאות את העטרן ומהַדְקות [10] אותו בחבלים. דמינו כי אחרי כל אלה נסע ונלכה בלי מעצור, אך תקותנו נשארה מֵעָל, כי רבע שעה על רבע שעה חלף ועבר ועגלתנו עמדה ולא משה ממקומה. התינוק החל לבכות ואמו שעשעתו על ברכיה ותחלוץ שד להניקהו. המלמד התנמנם והמילדת מקוצר־רוח הוציאה לרגעים את מורה־השעות של זהב אשר לה ותסתכל בו, ובכל פעם קללה את העגלון קללה נמרצת. עבר עוד כרבע שעה ונשמע את קול בעל־העגלה קָרֵב והולך ומדבר עם איש אחר:

– אל תירא ואל תחת; סחורתך חבושה וארוזה היטב. מקצתה מונחת פה ומקצתה בעגלה האחרת ההולכת אחרינו. ועתה פה שב אתנו ונלכה עד „קהלתה", כי שם נחכה עד בא העגלה השניה ונצה בשַׁיָרָא [11]. בדרכים מקולקלים כאלה אין לבעלי־העגלות ללכת עדר עדר לבדו, כי אם ילכו שנים איש את אחיהו יעזורו, ואילו האחד שיפול במהמורה ואין שני להקימו.

– העוד לא מלאה מדתך, אמַת בצעך, נפש רחבה?! – נתנה שפרה עליו בקולה, בגשתו עם הנוסע החדש אל העגלה – ואיפה תשים את כל הנפשות האלה? האם תדוש אותן תחתיהן כהדוש תבן?

---

[1]) בית מלון. [2]) פסולת של זפת [3]) זרעונים של מיני דלועים. [4]) מיני כרים לרכיבה. [5]) מיני מתגים ורסנים. [6]) פעמונים [7]) סלים. [9]) העגלות. [8]) מגששות. [10]) מחברות. [11]) בארחת נוסעים, בחבורה.

בפעם הזאת כפי הנראה התקשה בעל־העגלה למצוא לו אַמְתְּלָא לְהָשֵׁךְ מעליו חמת המילדת הרגזנית, אבל המקרה היה בעוזריו. האורח החדש נגש אל פתח העגלה ויסתכל בה ויקרא:

– הַאַתְּ היא שפרה הנוסעת פה? ינעם לי לארוח לחברה אתך!

– אחרון אחרון חביב! – אמרה שפרה פתאם בשחוק ופניה לא היו עוד – יצחק מחשמונה! אי מזה תבא ומה מעשיך בזה?

יצחק החנוני ושפרה המילדת היו שניהם מעיר אחת, מחשמונה והיו מכירים זה את זה.

– הלא ידעת -- ענה אותה האורח החדש על שאלותיה – כי בראשיה החרף הזה פסק לי המָן וירדתי מעל שלחן חותני, ועתה הנה פתחתי לי חנות של צרכי אוכל־נפש ובאתי הלום ללבנה לקנות סחורה, חלות־דבש ונופת של פסח וכל ראשי־בשמים. ואַת שפרה, מה תעשי כי השלכתִּ ו ותעזבי את עיר מושבך ואת מכירַיִךְ ללכת לימים רבים לעיר אחרת? הנה אשתי באה עד משבר וילדה בת ואנחנו בקשנוך ולא מצאנוך. ידעתי עוד רבות מנשי מכָּרינו אשר מלאו ימיהן ללדת והנה יושבות ומחכות עד בואך ואינן חפצות לשבת על המשבר בלעדיך.

את דבריו האחרונים אמר יצחק כמהתל בשחוק קל ושפרה וגם ולֶריא שחקו על דבריו אלה ולא רעמו פנים עוד. ומררי בעל־העגלה ראה זאת וישמח בלבו, וימהר וינח את שק שבלי־השועל בחיק העגלה בתֹּךְ, בין רגלי היושבים מזה ומזה, וילחש באזני השפחה--ותנח את מקומה ותרד ותשב על השק לרגלי גברתה, ויצחק החנוני עלה וישב על מושבה.

האורח החדש הזה איש צעיר לימים כבן עשרים ושלש. את שמו ומקצת תולדותיו ומשאו־ומתנו כבר שמענו מפיו. מתוך דבריו אל שפרה ראינו גם כי לא איש אובד־עצות וחסר־טעם הוא; ומלבושיו והדרת פניו ענו בו „שנולד בין החומות”, כלומר, שאף אם לידתו וחנוכו היה בין בני הדור הישן, אכן רוח הדור החדש נשבה בו מעט וטר הענן מעליו.

ככה ישבנו בעגלה שֶׁבְּעָתֵנוּ, שלשה כנגד שלשה ואחת בתָוֶךְ

ובעל־העגלה ישב על יד נערו על המושב החיצון הפונה אל הסוסים ונסע ונלך. בצאתנו את העיר עמדה החמה בראשי האילנות וכבואנו לקהלתה כבר בא הלילה.

ה.

קְהֵלָתָה היא אחוזת אחד האצילים על הדרך העולה מלבנה הרחק מן העיר כשבעה מילין, שהם פרסא אחת. בקצה האחוזה על אֵם־הדרך עומד פּוּנְדָק¹), בית־מדות ורחב־ידים וחדרים רבים בו. הבית ההוא איננו בית מלון־אורחים לעוברים ושבים, כי רחוק מה שיהיה אשר איש עובר אורח יסור ללון אל בית־מלון בשדה דרך כחצי שעה מן העיר, ואולם הפונדק ההוא, בהיותו עומד במקום נחמד ונעים בקרבת גנות ופרדסים ויער צומח עצים, היה למקום מועד לבני העיר בצאתם בימי הקיץ לשוח בשדה לפנות ערב. על פתח בית־המלון הזה עמדנו ונרד גם אנחנו איש לשתות כוס אחת ולאכול אכילת־עֲרָאי²); ומה נשתוממנו לראות כי שערי האַכסדרא³) נפתחו והעגלה באה בה, וברקום החל לפַתֵּחַ הסוסים ולהעמידם על אבוסיהם.

-- האם יצאת מדעתך, עגלון!? - קראה המילדת אל בעל־העגלה — הכי דרך פרסא ביום נסע ונלכה ושבועַיִם ימים נסע לחשמונה?

— הרגעי ודומי, „פריצתא". -- ענה אותה בעל־העגלה בפעם הזאת בכובד־ראש—אל נא בקצפך תוכיחיני. כל הדתחלות קשות. הנה מעבר לקהלתה מתלקט ועולה ההר החלק, והארץ במעלה ההר ארץ כבול וסכנה לצאת יחידי בלילה שם, פן תטבענה רגלי הסוסים ואין עוזר לנו. הנה עוד עגלה אחת יוצאת היום מלבנה ללכת לחשמונה; ועתה פה נעמוד עד בוא העגלה ההיא, עד האסף כל בעלי־העגלות, ואז נצא בשַׁיָּרָא ולעת רעה ועצבון איש את רעהו נעזורה. על כן שובי, גברתי, למנוחיכי: „אם תתנהל לאִטְּךָ —

¹) בית אורחים. ²) שאינה קבועה, הטופה. ³) בנין עץ פתוח מצדדיו.

תבא בעִתְּךָ", אומרין הבריות. היום הזה כלה כענן וילך בטרם אספנו את הנוסעים ואת כל הכבודה, ומחר הכל על מקומו יבא בשלום ונלך בקפיצת־הדרך ואשא אתכם על כנפי נשרים.

אם ברצון או באונס – אנהנו קבלנו עלינו את הדין, כי מי יקשה אל בעל־העגלה באמור לו: חַתְחַתִּים בדרך וסכנה קרובה לבא!? הזמן יָקר מכל יְקָר והחיים והאברים השלמים יקרים ממנו! – שפרה ווַלֶריא לקחו להן חדר מיוחד, והשפחה עמדה לשפות להן סיר־החמים; יצחק יצא לראות בסחורתו אם חבושה וארוזה היא כתקונה; הירושלמי והמלמד עמדו להתפלל, זה בזוית זו וזה בזוית זו, ויאריכו בתפלתם. שאלתי את פי בעל־העגלה אם יאריך זמן עָמְדֵנו במלון ואם אוכל לשכב ולישון, כי אחזוני חבלי שֵׁנה.

– שכב, בני, שכב -- אמר הוא אלי בקול שָׁלֵו ובדברי רְצוי ופתוי – הנה בלילות שעברו נדדה שנתך. על כן בשלום יחדו תשכב ותישן, ובבוא השעה לצאת לדרך אעירך משנתך. לא אניחך בזה, אל תירא ואל תֵּחָת; הלא אנכי ערבתיךָ לאמך ומידי תבקשך.

אני שכבתי ואישנה. כמה ארכה שנתי לא ידעתי; הקיצותי לקול שאון אשר קם במלון ובחצר־המרכבות. העגלה השניה באה ועוד נוסעים פשטו על הבית ועוד עגלונים התעשקו ועשו מלאכתם באֻרְוָה. שמעתי את בעל־העגלה ההולך אתנו דופק על חדרינו ואומר: בַּרקאי![1]) קומו ונסעה. עתה אין לנו מעצור ללכת כי האיר המזרח, ונקומה ונעלה ההרה.

קמנו כלנו זריזים ונלבש את בגדינו ונשב על העגלה; ותהי העגלה אשר ישבנו בה היוצאת ראשונה, והשניה עוד עמדה בחצר, כי הסוסים טרם כלו לאכל. מררי מלא את דברו ופִנה את ככרות־הנופת ממקום מושבי ויסיען אל העגלה האחרת ולא היו עוד לנו למוקש ולצנינים בצדינו. מספר הנוסעים בעגלה היה כשֶׁל אתמול, איש על מקומו ישבנו ולא הוספנו להתלונן, כי לבנו שמח כי לא שת בעל־העגלה עלינו נוספות מן העגלה השניה. ביום שהוכפל בו

---

[1]) האיר היום.

כי־טוב[1]) בבקר השכם יצאנו מקהלתה שמחים וטובי־לב על כי סוף סוף הולכים אנחנו. גם הכרת פני המזרח ענתה ביום הבא כי יהיה יום בהיר; גם העגלון ישב אתנו בעגלה ורגליו תלויות החוצה, כדרכו, וגם לבו היה טוב עליו ויחל לשוחח עמנו ולהתל כאשר אהב:

– עתה אתם רואים – אמר אל כלנו – היקומו דברי מררי אם לא. אני אמרתי לכם: כבני־עליון תסעו וכאחד השרים תשבו. הבטחתי ואקימה. עגלתי רחבת־ידים היא, ברוך השם, ואם הוספתי נפש אחת או שתים על המספר אשר קצבתי הנה כלכם יושבים רוָחים, איש מכם לא יֻצַר את רעהו ולא ידחק את רגליו. וגם אתה, ילד שעשועים – אמר אלי – הנה תקנתי מושבך וחלות־הדבש לא ישביעוך עוד ממרורים.

איש ממנו לא ענה לממרי על דבריו, כי כל אחד היה שמח בלבו כי הולך הוא, אם כה ואם כה ישב.

כחמשה מלין עברנו לקהלתה ונבא עד המקום אשר שם יָחֵל ההר להתלקט ומסלותיו ירומון. בלילה ההוא היה קור על הארץ ובְצֹאת הגְבָאים נקרשו[2]) ויתעלם עלימו קרח דק; ואולם על ידי זה קשתה הדרך על הסוסים, מכסה הקרח הדק נשבר תחת כפות רגלי הסוסים ורבה המכשלה. כשעה אחת הלכו הסוסים בפיק־ברכים הלוך וטָפוף והעגלון לא דפָקָם, ולהקל מעשיהם קפץ הוא מן העגלה וילך ברגליו.

– קומו נא, הגברים, ורדו מעל העגלה – קרא אלינו כעבור מספר רגעים–לכו כברת־ארץ קטנה עד ראש הגבעה ברגליכם; הלא צער־בעלי־חיים דאוריְתָא[3]), וגם היום בהיר והרוה צח ותקבלו שכר פסיעות, כי תהיה הליכתכם זאת לכם למשיב נפש ולחִלוּץ־עצמות.

לבי חלל בקרבי בשמעי את העגלון אומר לנו ללכת ברגלינו, כי חסתי על מנעלי המגוהצים ועל הקורדיקין החדשים אשר יתגאלו ברפש וטיט. שאר הנוסעים הזכרים קמו ממושבם וירדו, ואני התמהמהתי ולא חשתי לעשות רצונו ואהי כאיש אשר לא שומע.

[1]) ביום השלישי, שנאמר בו שתי פעמים „כי טוב". [2]) רפש הבורות קפאו. [3]) מן התורה. [4]) צעדים.

העגלון הערום הבין בשביל מה אני מתעצל ללכת ויוסף ויאמר:

– קום גם אתה, בן יקיר, ורדה. הנה חברך ירדו ולמה לא תהיה גם אתה כאחד מהם? האם תָּשׁ [1] כחך כנקבה? או אולי על נעליך המגוהצים תחוס עינך? הנה בצדי הדרכים קפאו הבצאת ולשוא תפחד פחד.

ירדתי בפַחי־נפש ואלך אט בצדי הדרך סר וזעף, ובעל־העגלה הולך אחרי ומהתל בי:

– למה יזעף לבך, בעל הקורדיקין, ולמה כמו שבלול תֶּמֶס תהלך? הראה נא כי כאיש גבורתך; שא רגליך ולכה.

כשני מילין הלכנו ברגלינו ונעל על ראש גבעה; שם רגלנו עמדה במישור ונבט אחרינו והנה העגלה משרכת דרכה ועולה גם היא בצלע ההר. ואד יעלה מן הסוסים כקיטור הכבשן. ויעמדו הסוסים רגע עד שוב רוחם אל קרבם. אז יקרא העגלון לנו לשוב לשבת בעגלה. אנכי נסיתי לנקות את מנעלי במחצלת ויהתל העגלון בי ויאמר:

– ילד שעשועים. למה תעמל לריק לצחצח את קורדיקיך, הלא עוד כהנה וכהנה תשוב להגאילם בכל הרכסים אשר נעבור עליהם עד הגיענו אל ראש ההר. חכה עד בואנו אל המלון ושם תשביע בצחצחות נפשך.

כאשר פתר כן היה. עוד שלש פעמים ירדנו מעל העגלה ונלך ברגלינו. כחם השמש ונצמת הקרח הדק ונמסו הבצאת הקפואים גם בצדי הדרכים וימָּלאו קורדיקַי רפש וטיט ולא יכלתי ללכת וכמעט נמוטו פעמי; והעגלון הולך אחרי ומלעיג בי באזני ההולכים אתנו:

– אפרוח שלא כלו לו חדשיו! בקורדיקין הוא הולך בסוף החורף לצאת בדרך כהולך למחולת־המחנים. שַׁל קורדיקיך מעל רגליך, קחֵם בידך וָלֵך, ולא יֵצְרו את צעדי־אונך.

היטב חרה לי על העגלון המסתולל בי ומלבין פני [2] ברבים,

---

[1]) רפה. [2]) מכלימני

כי ראיתי את הירושלמי והמלמד משחקים איש אל רעהו בדברו, ויהי כרקב בעצמותי; אפס נשאתי בשרי בשני ואדם, מיראתי אותו פן יוסיף להלעיג.

ו

בסוף השעה העשירית באנו להר־שפר, הוא כפר קטן העומד באחד מעמקי ההר. סרנו אל בית־מלון קטן, אשר בו רק חדר אחד לאורחים ותנור גדול עומד בו מגיע עד לאמצע החדר, ושלחן ערוך עומד אל קיר הבית ושני ספסלים משני עברי השלחן מזה ומזה, פשוטי כלי עץ. העגלונים החלו לפַתֵּח את הסוסים ואנחנו נכנסנו אל החדר ונתרפק על התנור החם, כי קפאו עצמינו מקור. ולריא ישבה בקרן־זָוִית להיניק את בנה; שפחתה גרפה גחלים מן הכירה ותשפות את סיר־החמין, ושפרה הוציאה מצקלונה מטפחת לבנה ותשימֶהָ על פאת השלחן האחת ותעמד כוסות וספות וכפות, ותקרא גם לי גם ליצחק ההֶגְוָנִי לשתות אִתן חמים ולאכול פת־שחרית. צויתי לנער העגלון וימציא אלי את צרורי צרור־הצֵידה, ואשים לפניהן מן הממתקים וכל מעשה־אופה אשר הִצְטַיַּדְתִּי מביתי, ונשב לאכול ולשתות.

אנחנו אוכלים ונשמע קול שעטת פרסות סוסים, ונשא עינינו ונרא בעד החלון ברקוס רוכב על שלשת הסוסים ויורד בסתר ההר אשר עלינו. ברגע הזה בא מררי החדרה ותאמר אליו שפרה:

– אנה שלחת את הסוסים ולמה לא תתן להם מספוא, למען אשר נוכל להקדים ולשקוד על דרכנו?

– שלחתי את הסוסים – ענה בעל־העגלה – לעזור להעגלה האחרת העמוסה משא לעיפה לעלות בהר; ואנחנו עוד נספיק לבא לחרדה ללון.

– האם בחרדה אתה אומר ללון, רוצח!? – נתנה שפרה עליו בקולה–ואני אמרתי עד מקהלות נגיע היום, ומחר לעת ערב נבוא הביתה לחשמונה!

– כאשר יראה הנשר תדאי, „פריצתא״! – ענה העגלון אף הוא אותה קשות – מי יתן וראיתי את העגלון קל־הרגלים אשר יבא בשני ימים מלבנה להשמונה בדרכי־שְׁאול אלה.

– אין להתאנף גם בו–אמרה שפרה אלינו בלחש, בראותה כי פנה מררי מעליה – הנה באמת חתחתים בדרך, גם להעגלונים לא נפלו עתה חבלים בנעימים.

בשעה השלישית באה העגלה השניה נמשכת מכל שבעת הסוסים יחד, וקהל נוסעים עוטרים אותה מסביב הולכים ברגליהם גם הם ומכוסים טיט ובוץ עד הַמִּפְשָׂעָה. הביאו את הסוסים אל הָאֻרְוָה לתת להם מספוא. כשלש שעות אחרי כן צוה מררי לאסור את העגלה אשר אנחנו נוסעים בה ולאסור בה חמשה סוסים תחת השלשה. השמים התקדרו ומטר נתך ארצה. כעלותנו אל העגלת לשבת בה נגש אלינו מררי ויחנן קולו בפעם הזאת ויאמר:

– התכבדו מכובדים, התנגשו וקבלו אצלכם עוד ארבעה מן הנוסעים למען הקל מן העגלה ההולכת אחרינו, העמוסה יותר מדי. צויתי לאסור חמשה סוסים בעגלה ואני ויוזפא נרכב על סוסים לצדי העגלה מזה ומזה, כי לא אוכל בנשף בערב יום להוריד איש מן העגלה ללכת ברגליו, פן יקרנו אסון בישימון־דרך זה. ידעתי כי יצר לכם מעט עד בואנו חרדה, אבל אין לך דבר עומד בפני ההכרח [1].

לשמע דברים נמרצים כאלה לא ערב איש מתוכנו לענות דבר; שפרה הוציאה אנחה השוברת חצי גופה ותלָחֵץ אל וַלֶריא, ותושב את השפחה בינינו, ושאר הנוסעים החדשים עלו בעגלה ויתפשו מקום מושב להם איש כאשר יכלו. – ככה ישבנו אחד עשר איש בעגלה אחת, בשלש שורות, איש על גבי אחיו, איש דוחק רגלי שכנו ושכנתו. בשעה השביעית יצאנו מהר־שפר וכבר רפה היום לערוב ונעלאַט במעלה ההר עד חרדה הרחוקה בעשרה מילין, ובעל־העגלה ונערו הרכבים בסוסים לימין העגלה ולשמאלה ופַּנָּסִים [2]

---

[1]) האונס. [2]) עששיות, מנורות.

בידיהם. כל הדרך ההיא נשמע בעגלה קול אנחות וצוָחות, נוסע אל נוסע קורא: „אהה ראשי ראשי! רגלי!" – „קרב אלך, אל תכביד עלי!" – „איך נכון לצלעי!"– ובת־קול התינוק מנהמת כיונה בֵּינְתַיִם. ותהי כל העגלה לחרדת אלהים!

ז.

בחרדה גדולה ובמהומה רבה כזאת באנו כחצות הלילה עד „חרדה". כלנו מֻכים ומעֻנים ומרעידים מן הקור ומהַגְּשָׁמִים. ויחרדו בני המלון לקראתנו, כי אין מקום במלון לְכֻלנו. בעלת־הבית קמה ממטתה ותפנה מקום לוַלֶריא ובנה, ושפרה ערכה לה שלשה כסאות על יד המטה ותשכב אצלה. אנחנו הגברים שכבנו בעגלה ונתכס בשקים ובמחצלאות, מכל הבא בידנו, מפני הקור; ושאר הנוסעים קנו מקומם כמֵתי־מצוה איש כאשר עלה בגורלו, באשר כרע שם נפל וישכב וירדם. ובני הבית ובעלי־העגלה לא נתנו שֵׁנה לעיניהם כל הלילה, כי אחרי הנָפשם שעה אחת שוב שבו נערי העגלון להעלות את העגלה השניה אשר נשארה בהר־שפר.

כה עינינו בדרך כחנו ונסע דרך עשרים מילין שהן שלש פרסאות ביום; וכבר כמעט חדלנו מהֶרָגֵן ומהתאונן על העגלוגים, כי ראינו כי עמנו הם בצרה: גם הם התענו בכל אשר מתענים אנחנו; גם הם אינם פושטים את בגדיהם לילה ויום; ביום ממטר השמים ירטבו ובלילה יאכלם קרח. אפס כי הם כבר הסכן הסכינו לראות עמל ויגון כזה, ובהזדמנם יחד לפונדק, בתתם תבן ומספוא לסוסיהם, יאכלו מן הבא לידם, ישתו וישכחו רישם וייטב לבם, ויישנו כשנת הסוס באשר יפולו ורב להם. לא כן אנחנו הנוסעים, עמוסיהם. אשר לא נסינו באלה – כלה כחנו ודָמִינו כי בא קצנו. תם הלחם אשר הצטידנו מבתינו ביום צאתנו, אזל הכסף מכיסנו, שמלתנו בלתה מעלינו ונעלינו בלו על רגלינו ורגלנו בצקה מרוב לכתנו רגלי. – בבואנו „חרדה" ידענו כי עוד יום עברות כזה נשאר לנו לְטַפֵּס ולעלות אל ראש ההר עד מקהלות העומדת שם במישור.

הרחוקה מחרדה כשמונה עשר מילין; ונשאנו נפשנו אל המקום ההוא, כי ידענו כי משם הדרך יורד במורד ההר, ואנחנו ראינו את הירידה ההיא כעֲלִיָּה לנו.

ביום הרביעי לא השכמנו בבקר, כי היו העם עיפים, ולא יצאנו לדרך עד נכון היום. הבקר היה בקר לא עבות, ונִרְא כי נכון לנו יום טוב. אנחנו הגברים, בראותנו את הנערים אוסרים את העגלות, לא חכינו עוד עד אמור לנו מררי: קומו ורדו! כי אם יצאנו בנפשנו ונלך ברגלינו בצלע ההר, איש ובן־לְוְיָתו [1]) אתו; אני הלכתי עם החנוני והירושלמי עם המלמד. אחרי אשר עברנו ברגלינו דרך כשני מילין עמדנו לנוח על אחד הרכסים, ונשקיף על פני הבקעה הגדולה הרחבה המשתרעת לרגלינו ונתענג על המחזה ועל הדר הטבע השפוך במקום הזה, על המעינות היוצאים מן ההר, אשר גאו מימיהם מן הגשמים ושטפו ועברו בשצף זרמתם על הכפים ועל הסלעים, והשמש אשר יצא בגבורתו זורע עליהם אור יקרות ממעלה. העירותי את אוזן בן־לְוָיָתי, אשר לבו היה חרד על חלות־הדבש וככרות הנופת אשר הניח בעגלה, על מראות אלהים אלה הנהדרים, הנחמדים מזהב ומפז ומתוקים מדבש ונופת־צופים, והזכרתיו כי עליהם כבר השתפכה נפש נעים זמירות ישראל בימים מקדם. בעליצות נפשי החלותי לקרוא באזניו על־פֶּה את המזמור „ברכי נפשי” בהתלהבות ובכַוָּנה, כאשר קראתיו ביום השבת העבר לפני אבי, ולבאר לו נעימות כל פסוק ופסוק ויפעת אמרותיו הנשגבות; ובכל מאמר ומאמר אשר קראתי עשיתי כמו שאנחנו עושים בליל שמורים בקראנו: „פסח, מצה ומרור”, ואנופף ידי ואַראה באצבעי, על הדברים אשר היו לנגד עיניני אשר קראתים בשמם. כשהוצאתי מפי המלות „עוטה אור כשלמה” הניפותי ידי על פני הככר והראיתי על האור השפוך על פני כֻלה, אשר כפלים היה להודו והדרו בעינינו אחרי יום המעוּנָן [2]) אשר היה אתמול. באמרי „נוטה שמים כיריעה” נשאתי ידי יעיני

---

[1]) הברו ההולך עמו בדרך. [2]) יום שהשמש מכוסה בו בענן.

אל רקיע השמים הנטוי על ראשינו כטלית שכֻלה תכלת. בפסוק „המשלה מעינים בנחלים" הראיתי באצבע על הנחל היורד מן ההר ושוטף ועובר לרגלינו בשצף קצפו. וההנוני משתאה לי, מחריש לשמוע את דברי ודואג לסחורתו אשר בעגלה אם לא קרה אותה אסון בדרך בלילה שעבר.

ח.

באנו למקהלות עם דְמדומֵי־הַחַמָּה [1]) וסרנו אל המלון העומד בטבור העיר. העגלונים פתחו את הסוסים אבל לא העמידום על אבוסיהם כי אם האכילום מלא קֻמצם שחת וחציר ויריצום להביא העגלה השניה. שפרה צִוְּתָה ויביאו לה כִּרְכָּרָה ותשב בה היא וַעֲלֶרְיָא ותלכנה אל רופא־הילדים, כי חלה התינוק בגרונו; יצחק יצא אל אחד החנונים מַמַכָּריו. הסוחר גם הוא בנופת, כי קִוָּה למכור לו מקצת הסחורה אשר הוא מוליך אתו – סופּר לפסח. הירושלמי אשר הלך אתנו רק עד מקהלות יצא מבית־המלון לבקש לו דירה במקום אחר, והמלמד יצא עמו לשלחו. בין כה וכה והיום רד ובבית־המלון העלו פנסים ונרות. אני נכנסתי החדרה, הוצאתי מצרורי שרידי פַּרְפְּרָאות [2]) אשר נשארו לי ואסעד את לבי, אחר הטיתי על הספסל אשר אצל התנור וַיֵחַם לי וָאֵרָדם, כי תקפה עלי שנתי. לא ידעתי כמה ארכה שנתי, אכן שמעתי קול יצחק שואג בקול ומתאונן: אהה, אבדתי אבדתי! הגשמים קלקלו את סחורתי ואנה אני בא?

– הפחד הוא מלא עינים כמלאך־המות – שמעתי קול מהרי בעל־העגלה עונה לו – ורואה אפילו דברים שאינם נראים לאחרים. איפה ראית כי קלקלו הגשמים את ככרות־הנופת אשר לך?

– ראה והביטה כה – הוסיף לְיַלֵל החנוני – הנה הככר הזאת כֻלה משקה.

– הככר העליונה שהיא החיצונה!–הרגיע אותו בעל־העגלה–

---

[1]) זריחת השמש. [2]) קנוח סעודה.

בזאת וכזאת תאכל הדרך המקולקלת בימי רעה ועצבון כאלה, כי תבא לחשמונה ושטחתָּם על התנור כדי לנַגבם [1] והיתה הלחלוחית שבהם כלא היתה, ולא יפול מסחירתך צרור ארצה.

הבינותי כי כבר שבה העגלה השניה ודמיתי בלבי כי בקרוב נשוב ונסעה ונצא ממקהלות, ואקום ואצַו להמשרת לשפות לנו סיר־החמים ואקרא ליצחק לשתות עמי חמים ונחמתיו ושמחתיו מיגונו, באָמרי לו כי הנופת לכך הוא נוצר להיות מתמוגג ונהפך לנוזל, ומה ממנו יהלך אם נפלו עליו מים? אבל היא אמר כי תנחומים של הבל אני מנחמו, ובכל זאת ישב אתי אל השלחן לשתות. ראיתי כי שפרה וולריא עדין לא שבו; המלמד שב ויושב בקרן־זוית ומתנמנם. בעל־העגלה ומשרתיו, אחרי אשר העמידו את הסוסים על אבוסיהם ואת העגלות על מכונתן, ישבו גם הם אל השלחן לסעד לבם. הפונדקית [2] העמידה להם על השלחן צנצנת יין וכוסות ומַשְׁפֵּת מלאה דגים־מלוחים עשוים בבצלים ובחומץ וקערה מלאה כְּרוּב כָּבוּש, ותאמר: שבו נא, רבותי, אכלו וסעדו לבבכם לפי שעה בפרפראות אלה ואני הנה צויתי לשפות הסיר ולבשל לכם תבשיל חם.

מכל זה ראיתי ונתון אל לבי כי עוד לא בקרוב נשוב ונצא לדרכנו, ואשב סר וזעף ואתעצב אל לבי, כי קצרה נפשי בדרך, ויהיו לי הרגעים לשעות, והשעות לימים ארוכים. העגלונים היושבים אל השלחן טרם כלו לאכל את הפרפראות אשר שמה בעלת־הבית לפניהם והנה קול שעטת פרסות סוסים. הדלת בחצר־המרכבות תסוב על צירה ועגלות וקְרוֹנוֹת [3] חדשים נכנסים בה. בעוד רגע באו הביתה אורחים חדשים. גברים ונשים, עוטים על שְׂפָם כלם, איש וצרורו בידו, ואחריהם נכנס איש בעל שער ואזור עור אזור במתניו ושוט ארוך בידו, והוא לבוש אדרת מִגֶּז־כבשים ומכוסה רפש וטיט אשר זֻרַק עליו בדרך. ראוהו מררי ובני־סיעתו ויחרדו לקראתו ויריעו בקול קורא: המגיד! המגיד! שלום עליכם, המגיד!

בבוא הפנים החדשות האלה אל הפונדק מלא הבית אנשים

[1] ליבשם. [2] בעלת בית־המלון. [3] עגלות.

נשים גדולים וקטנים, בני־ברית[1] ושאינם בני־ברית, והמה פשטו כארבה על כל מיני המזונות אשר היו על התְּרִיסִין[2] ועל השלחן אשר לפני הפונדקית, כי היה העם רעב וצמא בדרך. רגעים אחדים היה הבית כמגדל דור ההפלגה ובקשות שונות בלשונות שונות נשמעו מפי הבאים, עד כי נלאו בעלת־הבית ומשרתיה לתת לכל איש כלבבו ולהשביע לכל חי רצון. ואולם מעט מעט קם השאון לדממה והמון הבריות הלכו הלוך וחסור, כי אחרי אכלם ואחרי שתותם בקש ומצא לו איש איש מהם מקצוע למצוא לו שם מרגוע אשר בבית בבית ואשר בחצר בחצר ואשר בעגלות בעגלות. כשוך המהומה בבית פנה בעל־העגלה החדש, הוא גרשון מחשמונה הנקרא בשם־הכבוד „המגיד", אל בעלת־הבית ויאמר אליה:

– פונדקיתא, מה יש תחת ידך דבר מן המוכן לסעוד לבב אנוש, הבי נא הלום, כי רעב אנכי.

– מה תאמר נפשך ואתנה לך, רבי גרשון?–שאלה בעלת־הבית.

– מאכל של בשר תני לי. בתורה נאמר: „בערב תאכלו בשר"

– יש תרנגולת צלויה וקרה; אם אותה תקח לך קח.

– בשר־עוף איננו בכלל בשר–השיב „המגיד" – שֶׁהֲרֵי הכתוב אומר: „ואת הצפור לא בָ תָ ר".

– כי עתה כַּתַּר לי זעיר[3], כי תבשיל חם מתבשל. בשר פר והוא מצטמק[4] ויפה לו.

בעלת־הבית מהרה לשום מפה על השלחן ולהניח קערות וכפות ומזלגות, וגרשון ומררי קמו ויטו אל אחת מפנות הבית וארא אותם מתלחשים. ואחר יצאו יחדו אל האכסדרא אשר העגלות והסוסים עומדים שם. כחצי שעה אחרי כן שבו שני העגלונים וישבו אל השלחן ונעריהם ומשמשיהם סביבם. אני ויצחק החנוני ישבנו אל קצה השלחן מעבר מזה, שנינו עֲצִיבֵי־רוח איש עטוף במר נפשו. הפונדקית הביאה על השלחן תבשיל של גריסין עם תפוחי־אדמה ובשר בהמה־גַסָּה ותאמר אליהם:

---

[1]) יהודים. [2]) מיני טבלאות. [3]) הכה לי מעט. [4]) מתבשל היטב.

– אכלו, רבותי, וייטב לבכם; התבשיל מאכל מלכים הוא.

– מאכל מלכים נאה לנו, להעגלונים – אמר „המגיד" בקחתו הַתַּרְוָד [1]) להערות בו מן הקערה אל המַשְׁרֵת אשר לפניו–כי „מנהיגי הדור" אנחנו, ואם לא מלכים ממש – בני־מלכים אנחנו.

– כל ישראל בני־מלכים הם! – נענה המלמד מקרן־זוית שלו.

„המגיד" הביט בפני האיש הדובר בו ויכירו ויאמר אליו:

– ר' בנימין הביבי! אמנם כדבריך כן הוא, כי כל ישראל בני־מלכים הם, אבל לכל ישראל אבד ספר־היחש שלהם ולא נמצא ויגואלו מן המלוכה, ואנחנו יודעים כי יוצאי ירך עגלון מלך מואב אנחנו, שהרי בשביל כך נקראנו „עגלונים".

– הסכת ושמע! –אמר אלי יצחק החנוני בלחש–עתה תשמע דברי תורה נפלאים ומיוחדים במינם. כי כן דרך האיש הזה החושב את עצמו לבר־אוֹרְיָן [2]), כשיזדמן לפונדק אחד עם בני־אומנתו להשמיע באזניהם חדושי־תורה אשר הוא בודה מלבו.

– אם כן למה קוראים לנו „בעלי־עגלות"? –שאל אחד היושבים.

– בדבר זה יש טעם אחר–השיב הנשאל- נקראים אנחנו „בעלי־עגלות", לפי שכל הנוסעים אתנו הם אצלנו „בגלות". הלא ידעתם כי קודם שיביא אדם את מִטַּלְטְלָיו [3]) אצלנו אנחנו נכנעים ומשועבדים לו, ומכיון שהניח את צרור חפציו ברשותנו קנינו אותו במשיכה והוא משועבד לנו וכל אשר נחפוץ יעשה, ואם יסרב [4]) לנו וימרה את פינו נאמר לצרורו: מקומך אל תנח! והוא ממקומו לא יזוז.

– כנים דבריך! – הסכים לו מררי– הרואה אתה, למשל, את הבחור החתן היושב אל השלחן לקראתנו? עד כמה יחר לו ומעיו ירתחו על כי הבאתיו ללכת מילין אחדים ברגליו, והוא בעל קור־דיקין ועינו חסה על מנעליו המגוהצים ולא יאבה סלוח על כי הכפישם בבוץ. אך מה יוכל לעשות והוא „בגלות" ולא יוכל לדון עם שתקיף ממנו!

המגיד העיף עיניו בי ויאמר: בחור כארזים, „חתן" כאלונים!

---

[1]) כף גדולה. [2]) לבן-תורה. [3]) חפציו. [4]) ימאן.

כל המסובין שמו עיניהם בי ואני ישבתי דומם ואהי כאיש אשר לא שומע.

– לא בחור כארזים הוא ולא חתן כאלונים–שב ואמר מררי– כי אם בן־תענוגות, רך ויחיד לפני אמו, אשר לא נסה כף רגלו הצג על הארץ.

– כל ההתחלות קשות–אמר „המגיד"–יסע עוד פַּעֲמַיִם שלש בעגלות בני גרשון ובני מררי ויעזוב סינר אמו ויקום עד רגליו.

– אבל מי יודע, ר' גרשון – אמר מררי במרירות – אם עוד יאריכו עגלות בני גרשון ובני מררי ימים על הארץ על שיספיקו לְפַשֵּׁט העַקמומית[1] בלבות בני־התענוגות שבָּנו ולהרגילם לַעֲלִיָּה ברגל?

– מפני מה אתה חש? – שאלהו „המגיד" – ועל מה יכך לבך?

– שמעתי–ענה מררי–כי בערי המרחק בדו להם האנשים מין עגלות הולכות במעגלי־ברזל בלי סוסים וידאו על כנפי רוח ברכבי ברזל ובסוסי־אש; ושמעתי אומרים כי יש את לבבם לסל מסלה כזאת גם מלבנה לחשמונה. מה נשמע בחשמונה על זאת, ר' גרשון!? האמת הדבר? האמנם יִתַּמו בעלי־עגלות מן הארץ והעולם עתיד לחזור לתהו ובהו?

– היה לא תהיה! – ענה המגיד בלב בטוח – האיש אשר יזיד לעשות כדבר הזה תהי אחריתו להכרית, כאחרית האיש אשר בדה ראשונה מלבבו את רכבי־הברזל.

– מי היה האיש ההוא ומה היתה אחריתו? – שאל מררי.

– הלא דבר זה מפורש בתורה–אמר ר' גרשון–האם לא ידעת זאת, ר' מררי?

– בתורה? לא ידעתי, ר' גרשון!–הודה ולא בוש ר' מררי– גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

– דבר זה באמת דבר נפלא הוא – אמר העגלון המגיד – מ„סתרי תורה" שלאו כל אדם זוכה לכך.

---

[1]) המעקשים.

– סתרי־תורה? –קראו כל המסבין ויעשו אזניהם כאפרכסת [1].

– סתרי־תורה ורזין־דרזין! [2]) –הוסיף ר' גרשון בכובד־ראש־דעו. בני, כי כל ההמצאות אשר בני־דורנו החכמים בעיניהם יתאמרו כי הם המציאון והן חדשות, כל ההמצאות ההן אינן חדשות, כי כבר היו לעולמים אשר היו לפנינו וכבר היו ידועות לחכמינו הראשונים והשתמשו בהן כשהם לעצמם, וחכמי זמננו מתוך ספריהם גרעו אליהם את חכמתם ויתהללו במתת שקר כי הם בדו אותה מלבם. בין הכמינו הקדמונים האלה היה תנא [3]) אחד אשר המציא ראשונה גם את רכבי־הברזל. שם התנא ההוא היה ס י ס ר א...

כאן [4]) לא יכול עוד בנימין המלמד להתאפק ויען ויאמר:

– ר' גרשון, כלה דרשתך וצא; לא היה תנא כזה בישראל!

– „סיסרא" זה הוא בודאי „יתרו", חותנו של משה רבינו! – ענה יוזפא להמלמד ויבט בפני המגיד אם טוב פתר.

– לא ירד בני עמכם! – ענה העגלון המגיד לשניהם בכובד־ראש–סיסרא לחוד [5]) ויתרו לחוד, אבל סיסרא תנא היה וישיבתו היתה בבני־ברק, וסיסרא זה הוא אשר המציא ראשונה את מסלת־הברזל, שהרי הכתוב עומד ומעיד עליו „כי תשע מאות רכב ברזל לו". ואף על פי שהיה תנא וחכם גדול, אבל בשביל שקפח [6]) פרנסתם של בעלי־העגלות, הידעתם מה עלתה לו באהריתו?

– ומה עלתה לו? – שאלו כל העגלונים המסבין בקוצר־רוח.

– לבסוף – „וסיסרא נס ברגליו!" – כלה ר' גרשון את דבריו בקול ענות הלושה כעונה באורים.

– כן יאבדו! – קראו כל העגלונים המסבין וימחאו כף.

בפעם הזאת לא יכלתי להתאפק גם אני ואשחק על שיחת הילדים הגדולים בישיבת עמי־הארץ הזאת; והמגיד בראותו אותי צוחק נתן עלי בקולו:

– על מה אתה שוחק, חתן כאלונים! נשמתך איננה מסוגלת להבין סתרי־תורה אלה.

---

[1]) כלי בריתים העשוי כמין משפך; כלו' הטו אזנם לשמוע. [2]) סודי־סודות. [3]) החכמים בעלי המשנה נקראו תנאים. [4]) פה. [5]) לבד. [6]) כרת.

— הן לא „סתרי־תורה" כי אם „סיסרא־תורה" היא, עניתיו.
— „סתרי־תורה" ו„סיסרא־תורה" אחת היא לנו.

ט.

דרשת המגיד הנפלאה הזאת הפיגה מעט גם את צערי גם את צערו של יצחק החנוני.

— מעַז יצא מתוק! — אמרתי אני אליו בהיותנו לבדנו בחדר— אלמלי לא התעניתי בכל הדרך הנורא הזה אלא כדי לשמוע „תורתו" של ר' גרשון המגיד—דַיֵי. אתפלא עליך כי יכולת לשבת במנוחה ולהתאפק משחוק.

— לי איננו דבר חדש לשמוע תעתועי בעל־העגלה המגיד. בעירנו בחשמונה היא מפורסם בדרשות של דופי שלו. יש אצלנו אנשים אשר רשמו להם את דרשותיו ותורותיו הנפלאות בקובץ מיוחד ויקראו לו בשם „מדרש ויסע לרבנו גרשום מאיר הגלות".

— והיכן למד עקרי תורתו? נראה כי קרא מעט והגה בספר של אגדה, אלא שהאגדות נקלטו במחו בדרך זר ונפלא ונעשו כלאים זו בזו.

— גרשון זה — באר לי יצחק החנוני את תולדותיו — הוא מבני עניים שבעירנו, והיה נער ערום ולא באפס מזמה, אבל לא למד הרבה בילדותו, כי מבית „התלמוד־תורה" יצא למלאכתו, עד כי איננו יודע להבחין גם בין ימין לשמאל ובין אלפין לעינין [1], ודי לו לשמוע מלות דומות זו לזו בהברתן כדי שיתבלבלו במוחו ויתחלפו במושגים הדומים להם, והוא מצרף אותם ומזַוגם בזִווג העולה, יפה לפי דעתו המשובשת [2]. האם לא שבושים [3] של טעם הם החלופים „בשר ובתר", „חסון וחתן", „בעלי־עגלות ובעלי־הגלות", „סתרי וסיסרא?!" אלו היה דורש דרשותיו במזמוטי [4] חתן וכלה או בסעודת פורים בודאי היה לבַדחן מפורסם.

---

[1] בין אות א' לאות ע'. [2] המוטעת. [3] טעיות. [4] שעשועי.

— לא אבחר ממך—אמרתי לו—כי גם אני אף על פי ששחקתי על שגיונותיו בכל זאת בגופא דְעובְדָא [1]) התענגתי על המראה לראות אנשים חשֻׁבים אלה בהִסדם יחד ויש ביניהם דברי־תורה, ולוּ גם תורה נפלאה ודרשות של עִמְעום [2]) כאלה. הטובים מהם החשֻׁבים מבני עם אחר המכַלים שעותיהם הפנויות בשמחה של הוללות ועגבים בפיהם? אשריך ישראל, אפילו ריקנין שבך מלאים דברי תורה כרמון!

הוא נפרד מעלי ומררי בעל־העגלה נגש אלי ויאמר:

— שמע נא, בן יקיר, הנה עוד שקל כסף הנסיעה לי אצלך, הואילה ותננו לי אותו עתה.

— למה זה אתה נחפז?—עניתיו—הן עוד לא הגענו למחוז חפצנו, האם נדברנו עמך לשלם לך לְמַפְרֵעַ [3]).

— נדברנו או לא נדברנו, אחת היא לך — פצר בי הוא — אני צריך כעת לשקל הזה, לפי שנזדמן לי לקנות שק של מספוא בזול. ואתה הלא כסף משנה לא תשלם, ולא יבצר ממך מאומה אם תכנס עמי לפנים מְשורת־הדין [4]).

— הכי ראוי אתה לשאת פניך ולהכנס עמך לפנים משורה הדין? ובשביל מה? בשביל „משוש דרכנו" זה? זכר נא כמה השבעתני מרורים וכמה הַרְפַּתְקָאות [5]) עברו עלינו בדרך הקצרה הזאת. דמיתי שאהיה היום בחשמונה והננו עומדים עדיין באמצע הדרך במקהלות.

האם דמית באמת כי בקפיצת־הדרך אביאך אל המקום אשר אתה בא שמה? אנכי לא ידעתי את השֵׁם של קפיצת־הדרך. האם בי האשם תלוי כי פתאם לפתע נתקלקלו הדרכים לבלי עבור בהם? ואיזו כניסה לפנים משורת הדין יש כאן? הרי זה נהנה וזה לא חסר ואין זה אלא מדת סדום.

ראיתי כי מתאמץ הוא וידעתי כי לא ירף ממני ואומר אל לבי: מהיות טוב אל תקרא רע. הנה עוד הדרך רב לנו ואם אעשה

---

[1]) בעיקר הדבר. [2]) גמגום. [3]) קודם. [4]) במדת החסד. [5]) מאורעות.

חפצו אולי לא יוסיף להבאותני ולהסתולל בי. – ואשקול על ידו את הכסף אשר הוא מבקש.

עוד לא עלה השחר ואני עודני שוכב על משכבי ושמורות עיני אחוזות בחבלי שֵׁנה ואשמע את שבני, את יצחק החנוני, מתנפל אל החדר וקורא: אהה, הנה מַּתלאה!

פקחתי את עיני ואראה והנה הוא עומד על סף החדר לבוש בגדיו, ראשו פרוע ופניו זועפים כאיש אשר קרהו אסון.

– מה זה? – קראתי אני בבהלה – מה היה ומה קרה לך כי כה נפעמת?

– נמכרנו, ידידי, נמכרנו כאיש אחד חברים, כלנו, כל בני השַׁיָרא הבאים מלבנה...

– נמכרנו? איכה נמכרנו ולמי נמכרנו ומי מְכָרָנו?

– אלו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי – ענה יצחק ברוח נְבֻאָה – אבל לגרשון בעל־העגלה נמכרנו, מררי מכרנו. העגלות אשר באנו בהן הולכות לשוב ללבנה ואנחנו מזה והלאה נסע ונלכד בעגלות בני גרשון.

– מררי מכרנו! – קראתי אף אני בחֵמה ואקפוץ ממושבי – זוחמסן הזה הוציא מאתי אמש את יתר שכר הנסיעה. פְּתַנִי וָאֶפָּת ואני לא ידעתי כי ערם יערים. מי יודע אם נתן את הכסף בעד מחצית הדרך לגרשון ואם מסר לו את חָפְצי מן העגלה.

מהרתי ואצא אל האכסדרה וארא והנה הנערים עוסקים בפריקה־וטעינה, עושים עקירה מעגלה זו והנחה בעגלה האחרת, ומררי עומד על גביהם ומנצח על המלאכה:

– ר' מררי! – קראנו כלנו בבַת־אחת – האמת הדבר כי מכרתנו לאדונים זולתך?

– ומה בכך? – ענה הוא בקרת־רוח.

– הכי חפצים ומְטֻלְטָלִים אנחנו כי תוציאנו מרשות לרשות ואת פינו לא שאלת? – הוספנו לדבר עמו קשות.

– איזה נַפְּקָא־מִינָה¹) לכם? – הוסיף הוא להצטדק – זה דרכנו מעולם, כשנפגוש איש באחיו נושאים משא ונפשות אדם, מחליפים אנחנו נשואינו ומרויחים בזה איש חצי הדרך; ולנוסע אין חלוק בזה. ומה איכפת לכם באיזה עגלות תשבו, אם בעגלות בני מררי או בעגלות בני גרשון? הלא כסוסי כסוסיו ואתם אל מחוז חפצכם תבאו בשלום.

– אכן מאתי הלא קבלת את כל כסף הנסיעה! ההודעת לחברך מחשמונה כי איננו נושה בי מאומה? ואיה מטלטלי, ואיה המרצוף אשר לי?

– הרגע וָדֹם, בעל הקורדיקין – ענני הוא – לא יפל משערת ראשך ארצה. הכל כאשר לכל מסור לר' גרשון. הכסף העליתי לו בחשבון וגם מטלטליך תקבל מידו במלואם, לא יגרע דבר. גם הגד הגדתי לו כי בן יקיר אתה לאביך, רך ויחיד לפני אמך, ובאברתו יסך לך ותחת כנפיו תחסה, כאשר בהיותך עמדי; ומה כל החרדה הגדולה הזאת אשר חררת?

ברגע הזה בא גם גרשון אל האכסדרה ויאמר: מה קול ההמון בָרֵעָה?

ויספר לו מררי כי אין רוחנו נוחה בחליפין.

– ומה להם כי נזעקו? – אמר הוא – הנה נא ידעתי כי גם עליך התאוננו רע ולא נחה דעתם בנסיעתך, ועתה אם רע גם אני בעיניהם הלא רק מרעה אל רעה יצאו ואותי עוד לא ידעו אם תהי להם הגלות אצלי קשה משלך. מי האיש אשר איננו חפץ לנסוע עמדי ילך וישוב לביתו עמך או תחתיו ישב פה במקהלות, עד אשר יבא סיסרא ויסע עמו ברכב־הברזל אשר לו.

שמענו דברי „המגיד" הקשים כגידין ונראה כי לא נוכל לדין עם שתקיף ממנו, ונהי כאלמים כלנו ונט שכמנו לסבול את אשר נטלו עלינו.

---

¹) הבדל.

„מרעה אל רעה יצאו ואותי לא ידעו!" אמר עלינו בעל־העגלה „המגיד" בהוציאו אותנו מרשותו של מררי והכניסנו לרשותו. אהה, כי במהרה בקרוב ידענוהו ונודע לנו מה רע ומר היו חלופינו. נודע לנו מה צדקו דברי המשל האומר:

בִּנְפוֹל אֲדוֹנִים קָשִׁים
אַל נָא תִּשְׂמַח נַפְשֶׁךָ,
כִּי לֹא יָדַעְתָּ אֶת הַחֲדָשִׁים
אֲשֶׁר יַרְכִּיבוּ לְרֹאשֶׁךָ.

מררי היה בעל־עגלה פשוט אשר ידע נפש בהמתו, המה הסוסים והנוסעים הֶהָלכו אתו, ולא הלך בגדולות ונפלאות ממנו. אם ההכרח הביאו למרר את חייהם ולזרוק בם מרה לפעמים, הנה עיניו היו תמיד על דרכיהם ושמר רגלם מִלָּכֶד. נפשנו היתה מרה לנו על כי אבד לנו זמן רב בדרך, כי בשלשה ימים מיום צאתנו עשינו רק חמש פרסאות, יען כי הדרך המקולקל אכף על בעל־העגלה לשלח את סוסיו פעמים הלוך ושוב להוציא את העגלות מטיט־היָוֵן; לי לא מתקו בתחלה רגבי הנופת אשר רפדוני בהם, לא ערבה לנו להתגלגל שעות ארוכות בבתי־המלון הצרים. אכן כל אסון וכל פגע רע לא קרנו. לבי היה עלי דוי על הקורדיקין שלי כי נגואלו בטיט, על מהתלותיו של מררי אשר התל בי. אכן כל רעה לא אֻנה לי ואהי שָׁלֵם עמו בגופי ובממוני; ואולם בעגלות, או, כמו שהוא אומר, „בגלות" של גרשון מצאונו רעות רבות ומכאובים גדולים מאלה, פגעים רעים אשר נגעו אל עצמנו ואל בשרנו.

התמורה הראשונה לרוע היתה כי העגלה אשר בה הושיבנו היתה מקורה על פני כֻלה והאויר אשר בה היה שָׂם מחנק לנפש האנשים אשר לא נסו בו. כתֵיבת־נח הצפה על פני המים היתה העגלה ההיא בעיני, כלנו כאחד, כל הנוסעים אשר ישבו בשתי העגלות של מררי באנו בה חברים, זכר ונקבה, ויסגיר ר' גרשון בעדם את הפרגוד החפות, והוא נוסף עליהם בתוך העגלה ויקטר

את מקטרתו ויעלה עשן מכַלֶה עינים ומעורר גועל־נפש. אנכי הייתי כשוכב בראש חִבֵּל ואתחל מחלת־הים ביבשה. פעמים אחדות יצאתי מן העגלה חוץ להקיא, וגרשון ראה ומהתל בי ואומר: „ילד שעשועים, עולל טפוחים, לא נסה לצאת בדרך; ביבשה מחלת הים תתקפהו!"–ככל אשר מסר לו על ארותי מררי חברו. נוסף לזה היה גרשון בעל־העגלה מדמה בנפשו כי באמת בעל־תורה הוא והיה בכל הדרך כרוך אחרי מחשבותיו בדברי־תורה ומוסר את ההנהגה בידי נעריו, ואם יתאונן איש מן הנוסעים רע באזניו והשיב לו באיזו אגדה ובזה יוצא ידי־חובתו.

ביום החמישי בשבוע, השמש יצא על הארץ ואנחנו יצאנו ממקהלות בעגלה הקטורה של גרשון „המגיד" ונלך אַט, כי שם העגלון המנהיג חִסום¹) בפי האופנים למען אשר תתנהג העגלה בכבדות במורדות ההר, לבלי ישטפו הסוסים במרוצתם והפכו את העגלה על פיה. אנכי אשר לא יכולתי שאת את האויר בתוך העגלה פנימה, ישבתי על מושב החוץ אצל הנער הנוהג בסוסים, אכן גם שם לא הונח לי, כי צחנת הסוסים עלתה באפי ותבחל נפשי. ארבעה עשר המילין אשר ממקהלות לתחת עשינו בחמש שעות ונבא לתחת כשתי שעות אחר חצות. שם עמדנו כארבע שעות ונאמר לעבור על פני תרח ולבא למתקה ללון שם, ולמחר ביום הששי לעת הצהרים חשבנו לבוא לחשמונה. אבל יד מקרה רע היתה בנו ותקלקל את מחשבתנו. כשלשה מילין מתרח המקום מקום מדרון, ויהי בהגיע העגלה לבית גלגול ויטבע אחד האופנים בטיט ותהפך העגלה על צדה. ותהי צעקה גדולה בין היושבים בעגלה. וַלֶּוִיא התעלפה ויוציאוה ויניחוה על מצע של מחצלאות וחבילה של שחת בצדי הדרך, ושפרה אשת־החיל שקדה עליה ותוציא מצקלונה צלוחית של פַּלְיָטון²) להשיב את נפשה. יצחק החנוני נפגע פגיעה רעה, כי אחת החבילות אשר היתה בעגלה נפלה עליו בהמוט העגלה ופגעה בירכו, ותקע כף ירכו ויצעק צעקה

¹) מחסום. ²) מין בשמים.

גדולה ומרה, ושאר הנוסעים – מהם אשר נפגעו פגיעות קלות, ומהם אשר יצאו נקיים, אבל כלם כאחד לבשו חרדות ויעמידו קול זְוָעות, ותהי מהומה ומבוכה. אנכי הייתי בין הנצלים, כי ישיבתי על מושב החוץ היא הצילתני, כי בהפוך העגלה צנחתי ממושבי ואפול לארץ ואתגולל ברפש, אבל כל פגע רע לא קרני. וילאו העגלונים להוציא את העגלה מן המהמורה אשר נפלה בה ולא יכלו; ובין כה היה הלילה, ליל חשך ואפלה, ולעת ערב היה קור וקפאון והטיט שעל הדרך קרש ויתכסה בגליד[1] דק וחלק. ויהי דרכנו חשך וחלקלקות. וירא בעל־העגלה אותו ברע וַיַּתֵּר את אחד הסוסים וירכב עליו וימהר עד תרח, ויבהל את בעל־האכסניא שם, אשר בעלי־העגלות קראו לו בשם ר׳ תרח, ובא הוא ואנשיו עמו בפנסים ובמוטות וחבלים. וגם הם לא עצרו כח להעלות את העגלה ולהעמידה על מכונתה. ויוציאו את הנשים ואת האנשים הנפגעים, וישאו במוטות ובמטות של חבלים ויביאום העירה; והאנשים הבריאים, אשר לא נפגעו ואשר לא חפצו ללון בעגלה עד אור הבקר, הרכיבום העגלונים על הסוסים אשר התירו ממוסרותיהם ויקחום אתם לבא העירה, והעגלה נשארה על אֵם־הדרך כאניה תקועה בשֶׁן־סלע בלב־ים, ושומרים הפקיד בעל־העגלה עליה לשמור אותה ואת החפצים אשר בה כל הלילה מפני הגנבים.

גם אותי, אשר התמלטתי מתוך ההפכה בעור שִׁני, הרכיבו העגלונים על סוס לבא אחריהם העירה. עתה היתה מבוכתי! על סוס מעודי לא רכבתי לא בבית אבי ולא בבית רבי, זולתי בילדותי בשומי את מקל אבי רכובי ויהי כסוס בעיני; וגם בהיותי עוסק בבית ר׳ זבולון ראש־הברזל בסוגיא של „היה רוכב על גבי בהמה״. – גם אז בהמה בעיני לא ראיתי. והסוס אשר הושיבוני עליו לא היה עליו לא אוכף ולא אפסר, והוא דל בשר וחוליות־השְׁדֵרָה שלו כחדודי חרש. וייעצוני העגלונים לאחוז ברעמה, הוא השער אשר־

[1] קרום של קרח.

בקדקוד הסוס, לבלי אפול ארצה; ושערות הסוס רטֻבות וחלקות ואצבעותי עשויות כיתֵדות מקור וקרח, והסוס דוהר דוהר ולא עצרתי כח להחזיק בו, ואני יושב על גבו כאיש אשר חרב מונחת לו בין ירכותיו. לעתות בצרה אלה זכרתי את מושבי על חלות־הדבש בעגלת ר׳ מררי. מה טוב ומה נעים היה שִׁבתי אז לעֻמת שבתי עתה, ואני גם אז התאוננתי ולא ידעתי כי נכונים לי רגעים מרים ורעים מאלה. בראותי כי אצבעותי קפאו מקור ולא אעצור כח להחזיק בשערות ראש הסוס, ועוד מעט ונפלתי ארצה, ויִמָּלך [1] עלי לבי ואשכב על גב הסוס מוטל ופני למטה ובשתי אזרועותי חבקתי את צואר הסוס ואאמצהו אל לבי, כאשר יחבק איש וידבק אליו אוהב דבק מאח. בדרך זה נמלטתי מנפול מעל הסוס, וגם מן המכות אשר הֻכיתי בבית־סתרים מאחורי הונח לי מעט. אבל כנגד זה נגעו בי העצמות היבשות במקום אחר מצד פני, ותהי לי המכה פנים ואחור. והסוסים אשר הנערים העגלונים רוכבים עליהם דוהרים בכל עוז, וסוסי דוהר אחריהם, מדלג על הגבאים ומקפץ על האבנים; ואשוב ואזכור לטוב את נסיעתי עם מררי. אז נרגנתי עליו כי מתנהל הוא בעצלתים ותתאו נפשי לנסוע, כאשר אמר הוא, ב„קפיצת־הדרך״, ועתה הנה טעמתי טעם „קפיצת־הדרך״ עד כי חשכו עיני! ובזאת עוד לא כלתה ולא מלאה סאת צרותי ותלאותי. ברכבי על הסוס, אשר טלטלני טלטלה גבר, נשמטו הקורדיקין מעל רגלי ויפלו לארץ ויאבדו. גם אז זכרתי את מררי ותשוח עלי נפשי! עליו קצפתי על כי נגואלו קורדיקי בבוץ וטיט חוצות, ועתה אבדו לי כלי־חמדה אלה עדי אובד, ואין אומר הָשָׁב!

ככה באתי אחרי מרכב שעה קטנה לבית־המלון של ר׳ תרח בתרח מֻכֶּה ונגוע מפנים ואחור, מגולל ברפש מכף רגל ועד ראש, חֶציי חי וחֶציי מת.

אהה אמי, אמי, מי יתן והיית בזה עמי, וראית את בנך

---

[1] התיעץ.

את יחידך אשר אהבת, אשר הפקדת עליו בהלה ותביאיהו לחסות תחת כנפי בעל־העגלה, – לו ראית עתה מה נעשה בו ומה הגיע אליו, וידעת היום והשיבות אל לבבך כי פסוק „אל תבטחו בנדיבים" נאמר בכל מנהיגי־הדור, וגם המנהיגים אותי בעגלות לא יצאו מכלל.

יא.

שמו העצמי של בעל־האכסניא בתרח לא נודע לי עד היום. שמוע שמעתי את בעלי־העגלה קוראים אותו „ר׳ תרח" ואקראהו כן גם אני; וכששאלתי את פי ר׳ גרשון „המגיד": למה נקרא שמו של בעל־האכסניא „תרח", ענה ואמר לי: „מפני שטרחן גדול הוא". כי בעל־האכסניא היה אדם זריז – או כמו שגרשון המגיד אומר „טרחן גדול" – זאת ראינו בעינינו, שאלמלא הוא כמעט היינו בכל רע. הוא ובני־ביתו הם שעמדו לנו לעזרנו בצר לנו. את וַלֶריא המתעלפת אשר הביאוה בין החיים ובין המות השכיבו במטה ויחמו לה חמים, ויהיו זרוע לשפרה, אשר שקדה עליה עד שוב רוחה אל קרבה. ליצחק החנוני הבהילו רופא והוא בָּדַק אותו ולא מצא בו שבר רגל וכל מום רע, כי עצם הקולית [1] נקעה כמעט. וישיבה הרופא אל מקומה ואחרי שומו עליו תחבושת של גִּפְסִים אמר כי יוכל לעשות דרכו הלאה. גם לי נתן הרופא אַסְפְּלָנִית [2] על גב המכה; ור׳ תרח עזר לי לנַגב את בגדי המגוללים בטיט ולשַׁפשפם [3] ולנקותם, גם קורדיקין חדשים של גומי שלה לקנות לי במקום הקורדיקין של עור האובדים. בהיות הבקר הזעיק בעל־האכסניא אנשים רבים מן השוק, פועלים ונושאי־סבל, וישלחם למקום המהפכה, ויוציאו את העגלה והביאו אל בית־המלון. בשכר טרדתו המרובה פתח ר׳ גרשון עוד הפעם ודרש בשבח בעל־האכסניא באזני כל הנצבים עליו ואמר: „למה נקרא שמו תרח? לפי שכל מה שטרח לא טרח אלא בשבילי". כשוב העגלה מהרו ויאסרו את הסוסים ונצא לדרך.

---

[1]) עצם השוק. [2]) תחבושת. [3]) לנקותם.

שנים עשר המילין מתרח למתקה עשינו בלי פגע בארבע שעות ונבא למתקה בתחלת השעה האחת עשרה בבקר. שם נפרד מעלינו המלמד וישב על ביתו. שמה מצאה וַלֶריא מרכבה וסוסים שלוחים מאת אביה לשאת איתה להביאה אליו לאחוזותו, ותפרד באהבה רבה מעל שפרה ותשב היא ובנה ושפחתה עמה על המרכבה לשוב לבית אביה.

ממתקה עד חשמונה נשארו עוד כשמונה עשר מילין, והדרך דרך מישור ועוד היה היום גדול לנו לבוא שמה, אכן גרשון המגיד נתן אל לבו לשבות במתקה ולבא לחשמונה ביום הראשון, וכל תחנונינו ובקשותינו לא הועילו לנו להעבירו מדעתו, כי אמר כי הוא והאנשים אשר אתו והסוסים עיפים וצריכים למנוחה ארוכה. והוא לא ידע כי ביד אשה ימכור ה׳ את בעל „סיסרא־תורה״, והיא תפיר עצתו ותקלקל מחשבתו. כשמוע שפרה את הדבר הזה, אשר „המגיד״ אומר לעשות, ויחר אפה, ותקם ותלך אל נציב העיר אשר היה ממַכִּריה, ותספר לו שפרה את כל המוצאות אותנו בדרך, וכי גרשון בעל־העגלה אומר לשבות במתקה בעוד היום גדול לביא לחשמונה. בעוד רגעים אחדים בא נציב העיר אל בית־המלון אשר סרנו שמה, ורצועה מעורות אילים מאדמים כפולה ומקֻפֶּלֶת בידו, ויקרב לגרשון ויאמר אליו בעופפו רצועתו על פניו:

– שמע נא, גרשון; הנה נא שמעתי את כל המעשים אשר נעשו בדרך וכי אתה אומר לשבות שַׁבַּתְךָ פה במתקה. הרואה אתה מה זה בידי? לכן דע לך כי אם לא תאסור תיכף־ומיד את הסוסים להביא את הנוסעים עוד היום לחשמונה יצויתי למתוח אותך על עגלתך ולהלעיטך מן האָדֹם האָדֹם הזה עד שיִבְלו שפתיך מלאמר די.

פה נסתתמו טענותיו של „המגיד״ ולא מצא לא פסוק ולא אגדה להשיב להנציב על תוכחתו. באזנים מקוטפות¹) עמד לפני הנציב וידע כי יש גבוה מעל גבוה וכי יש „גלות״ גם לבעלי־

¹) תלושות, כלו׳ בבשת פנים.

העגלות, ועל כרחו ענה אמן ויצו לנעריו לאסור העגלות; ועוד לא כלתה השעה האחת עשרה ואנחנו השרידים הפליטים מן השירא אשר יצאה בעגלות בני־מררי שבנו וישבנו רוחים בעגלות בני־גרשון ונסע ונלך לחשמונה. אמת כי בהיותנו בדרך נקם „המגיר" נקם כבודו המהולל מאת שפרה וירב בה ויקראה שבעים ושבע פעמים „פריצה" ו„מוסרת", אך היא לא שתה לבה אליו ואל דבריו, והסוסים כפי הנראה ראו גם הם את תגופת הרציעה ביד הנציב כי שמו רגליהם כאילות ולא נכשלו בהליכתם, ונבוא לחשמונה בעוד היום גדול, בעוד לא עלו החשמונאים מן הרחצה.

כנסיעת נפוליון בנוסו מרוסיא בדרך זו אשר עברנו בה כן היתה גם נסיעתנו. בשירא גדולה יצאנו מלבנה שמחים וטובי־לב ופליטים באנו לחשמונה. אברים־אברים נשארו מן השירא בערים אשר עברנו בהן, והשרידים אשר שרדו אל חשמונה היו מוכים ומעונים ויאכל חצי בשרם.

יב.

התדמה, הקורא, כי עתה כבר כלו צרות נפשי בנסיעתי וצרת נפשך בקריאת ספורי זה? אם ככה אתה אומר, טעות היא בידך. עוד לא בא הקץ לעמל נפשי ותלאות חדשות משכחות את הראשונות נקרו ויאתיו לי; ואני לא אעזבך עד אם כלית לשמוע אותן עד תמן. אפס כי אותן אספר לך בקצרה.

אני בבואי לחשמונה סרתי אל בית דודי הזקן ר׳ אברהם, נאשר פקד עלי אבי. הוא קבלני בסבר פנים יפות ויאמר כי מחכה הוא זה ימים לדוגמאות הסחורה אשר אני מביא בידי, כי נפש הסוחרים כלתה אליהם והוא, הסרסור בדבר, הבטיח להם כי בא יבאו ולא יאחרו. כשמוע דודי מפי את כל התלאה אשר מצאתני בדרך אמר כי מחר, בשבת הגדול, אבא עמו לבית־הכנסת ויקנה לי מפטיר ובעלותי לתורה אברך ברכת הגומל; ובין כך שלח את נערו משרתו להביא את מטלטלי מן העגלה מביתו של גרשון,

ובעודנו מדברים והנער שב ריקם ודבר בפיו כי בעל־העגלה איננו נותן את צרור חפצי, כי עודנו נושה בי כסף. השתוממתי על הדבר הזה ייחר אפי ואחגור שארית כחי ואלך לבית בעל־העגלה והנער המשרת אתי, ואדבר עמו תוכחות ואומר:

– איככה לא תבוש לדבר כדברים האלה? הלא במעמד שלשתנו אמר לך מררי כי שלמתי לו במלואם את שני השקלים אשר פסקנו בעד הנסיעה.

– אמת הדבר – ענה הוא לי בקרת־רוח – מררי אמר כי לקח מאתך שני שקלים; אבל האמר תאמר, חתן כאלונים, לנסוע שבוע תמים בעד כסף נמאס, שני שקלים? הוסיפה עוד שקל אחד, ואם לא־ צרורך לא יזח ממקומו.

הוספתי לריב בו ולדבר עמו תוכחות, אבל הוא לא ענני דבר על כל תוכחותי וריבות שפתי ויהי כמחריש. ראיתי ונוכחתי כי אין תחבולה אחרת להוציא חפָצַי מתחת ידו בלתי אם להכנע מפניו ולתת שאלתו, ואוציא את כיסי ואתן לו את השקל האחד אשר היה בו, ואומר:

– ראה, גזלן, כי את שקלי האחרון אני מוציא מן הכיס ואתה גוזל אותו מידי על חנם.

ואולם הוא גם מפני תוכחתי הנמרצה הזאת לא נָחת וגם את פניו לא עָוָה, ויאמר אלי בלעגי־שפה:

– הלא בר־אורָיָן אתה ותדע כי אין בן־דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס, ואיכה אמרת להיות נגאל מן „הגלות" של בעלי־העגלות בטרם תוציא הפרוטה האחרונה מן הכיס?

הוא מסר את מלתחתי ואת המרצוף אשר דוגמאות הסחורה בו ליד המשרת ונמהר לשוב לבית דודי. אנכי פתחתי את המלתחה להוציא לי משם חליפות שמלות ודודי התיר בין כה את הפתיל הצמוד אשר על פי המרצוף, וירא והנה בו חריטים שונים וכתוב עליהם מהיר כל חריט וחריט, ויתפלא דודי על המקחים כי אינם כפי השער[1] הקבוע בעת ההיא; ויפתח את החריט האחד, ובפתחו עמד מרעיד ויקרא בקול חרדה: מה זאת? עפר תהוח!![2]

[1]) המחיר. [2]) רק.

חרדתי אליו ואשים עיני בחריט וימת לבי בקרבי ויהי לאבן: החריט מלא עפר ואבני־גיר מְנֻפצות. ונפתח גם את החריט השני, גם את השלישי והנה כלם עפר ואבק, אין בהם גרגרי זרעונים, אין גם אחד.

– מה זאת עשה אלהים לי?! – שאגתי מנהמת לבי.

– אין זה כי אם בטעות נתחלף מרצופך במרצוף אחר בהמיר העגלות של בני גרשון ובני מררי—בקש דודי לנחמני ממעשי ומעצבון ידי.

– אפשר! – עניתיו כאיש נדהם אובד עצות.

– אבל למה זה מלאו את החריטים עפר? מי זה יעשה פרקמטיא בעפר תחוח? – הוסיף דודי להתפלא או אולי לכתחלה עשו אתך בערמה, כדי לרמותך, לגנוב את שקך מבלי משים. ולמה להגנבים מרצופך, ומה יעשו בהדוגמאות והסחורה אין בידם?

ככה נשא־ונתן דודי עם עצמו מדי הוסיפו לחפש במרצוף ולפתֹח את החריטים איש אחרי אחיו; ופתאם קרא: ראה זה גליון מונח פה בין החריטים וכתוב עליו בחרט אנוש וחותם גדול בו! – ויפתח דודי את הגליון וישם עיניו בו ויאמר: עתה ידעתי פשר הדבר – העפר הוא עפר מארץ־ישראל, כי כתב־הכשר על זה מאת אחד הרבנים מונח בתוכו. אולי היה בתוך הנוסעים איזה שד"ר [1]) אשר הביא למכור עפר ארץ־הקדש.

לדבריו אלה זכרתי את הירושלמי ונפקחו עיני לראות אור. זכרתי כי שני המרצופים, שהיו דומים זה לזה, היו מונחים בעגלה אחת, ונקבעה בלבי הדעה כי הירושלמי בקפצו לרדת מן העגלה בהיותנו במקהלות תפש בטעות את המרצוף שלי, ובחפזו לא השגיח בזה.

ספרתי הדבר לדודי ויסכים עמי כי בודאי כך הוה עובדא [2]), ויאמר:

– אתה בני מַהֵרָה קודם שיחשך היום וכתוב מכתב לאביך והודיע לו את אשר קרך וכי אבדו הדוגמאות אשר נתן על ידך

[1]) שליח דרבנן. [2]) היה המעשה.

וימהר וישלח דוגמאות אחרות, כי הסוחרים מיהלים להן והדבר נחוץ.

עשיתי כדבר דודי ואערוך מכתב לאבי ואשלחהו על ידי הבי־דואר[1]) באותו יום, ובשבוע השני בא אבי בעצמו לחשמונה והביא דוגמאות אחרות ותקן את אשר קלקלתי אני מחוסר זהירות וזריזות. ובשובנו לביתנו אמר אבי אלי בתוכחת מגולה מאהבה מסֻתֶּרת:

– בני, בני, מה תהי עליך, ומה יהי חלקך בחיים? לרבנות לא תכשר, לפרקמטיא לא תצלח; מי יתן וידעתי למה נוצרת?

* *
*

אהה, אבי אבי! אלו זכרת את עליצותי בקראי „ברכי נפשי", ואלו היה לך לב מבין להתחקות על שרשי נפשי, כי אז ידעת למה נוצרתי ומה כחי; כי בעל־דמיון אנכי, ונוצרתי להיות מחבר הבורים, חורז חרוזים ומספר ספורים. ואולם אתה בתם לבך ובנקיון רוחך, לא ידעת מימיך, ולא עלה על לבך מעולם, כי יש פרנסה ואומנות כזאת בעולם!

[1]) הפוסטה.

Bibliotëka

Jeruselem-Tel aviv, Moriah-
Dvir

Biblioteka

Jeruselem-Tel aviv, Moriah-Dvir

Extracts From City Ordinance

SEC. 1162. Any person who shall willfully or maliciously cut, write upon, injure, deface, tear or destroy any Book, Newspaper, Plate, Picture, Engraving, or other thing of value belonging to the Chicago Public Library, or any of its branches, shall be fined not less than $5.00, nor more than $50.00 for every such offense.